БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 248 (3442) | 1955 декабрь 15, четверг | Өртээ 20 коп

Школага быжыг сагылга-чурум— шынарлыг өөредилгениң үндезини

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак бистиң үрүгларывысты коммунизм тургузукчуларының ёзулуг салгакчылары кылдыр өөредип кижизидер дугайында улуг кичээнгейни салып турар. Өзүп орар салгакчыларны социалистиг Төрөөн чурттуң төлептиг хамаатылары кылдыр өстүреринің, өөредириниң болгаш кижизидериниң бүгү байдалдары бисте тургустунган.

Совет школаның мурнунда салдынган улуг болгаш харыысалгалыг соруулганы күүседиринге шыңгыы болгаш медерелдиг сагылга-чурум тергиин чугула. Школага медерелдиг сагылга-чурум — бедик шынарлыг, чедишкиниг өөредилгениң үндезини болур. Кайда-ла сагылга чурум эки тургустунган болдур ында ажыл чедишкиниг болуп турарын бистиң байлак совет амыдыралывыс базым бүрүзүнде бадыткан турар.

Уруглар коллективин сырый каттыштырар болгаш өөреникчилер ортузунга сагылга чурумну быжыглаар талазы-биле Кызылдың № 1 школазының башкылар коллективи улуг ажылды кылып турар. Ында комсомол болгаш пионер организациялары эки ажылдап турар. Кичээлден дашкаар шактарда уруглар бөлүмнерде ажылдап турар. Школаның башкылары ада-иелер хуралдарын доктаамал чорудуп, оларга лекцияларны организастап, өөреникчилериң бажыңнарынга барып турар. Ооң түңнелинде ол школада сагылга чурум экижип, бирги улдунда өөредилге талазы-биле бедик көргүүлерлиг болган.

Ооң-биле кады чамдык школаларның ажыл-чорудулгазында, ылаңгыя кижизидилге ажылында болгаш өөреникчилериң сагылга чурумун быжыглаар хемчеглеринде улуг четпестер бар. Школачылар чылдагаан чокка кичээл үзер, сагылга чурум үрээр болгаш харын-даа хулиган чоруктар үүлгериниң фактылары бар.

Уругларны сагылга чурумнуг кылдыр кижизидериңе школаның башкылары кол рольдуг. Ындыг турбуже, чамдык башкылар уругларны кижилдериңе боттарының ол ролүн чедир билбейн турарының фактылары бар. Маңаа херечи кылдыр Барыын-Хемчик райондан эш С. Эрес-оолуң бижип турарын ап көрээли:

«Аксы-Барлык ортумак школада өөреникчилериң чурум үрээр чоруу көвүдээн. Башкылар канцеляриядa чапсар санында-ла 2—3 өөреникчилерни эккеп тургузуп каан турар. Ол өөреникчилерни аңаа эккеп тургузуп турарының ужуру чүл? Бир чамдыктарын директорга чаргы үстүрер дээш эккеп тургузуп каан, бир чамдыктарын багай демдек алган дээш, бир чамдыктарын бажың онаалгазы күүсетпээн, бир чамдыызын класска чурум үрээн дээш эккеп тургузуп каан болуп турар».

Бо чагаа чүүү дугайын чугаалап турарыл? Ол школаның башкылары чүгле кичээл эрттирикчилери болурдан аңгыда боттарының кижизидикчи ролүн билбейн турарын, школага сагылга чурумну тударын чүгле директор эргелээр деп шын эвес билип турарын бо үстүнде көргүскен чагаа чугаалап турар. Школага сагылга чурум дээш башкы бүрүзү демисеешпес болганда, ол школада өөреникчилериң сагылга чурум үрээр чоруу көвүдеп турарының ужуру ол-дур.

Чоокта чаа РСФСР-ниң Чырыдыышкын министри «Школага сагылга чурумну быжыглаар дугайында» дужаал үндүрген. Ол дужаалды ёзугаар алырга, өөреникчилериң үлегерлиг чуруму дээш, хөй-ниити хүлээлгезин оларның медереп билири дээш башкылар могаг чок демисежир хүлээлгелиг. Башкыларның соруулгазы —ол дужаалды чайгылыш чок күүседири, школаларга медерелдиг сагылга чурумну бүгү-ле хемчеглер-биле чедип алыры болур.

Чамдык өөреникчилериң ортузунда сагылга чурумуң өаксыраң турарының класстан дашкаар, школадан дашкаар ажылдың кошкаанда болуп турар. Башкылар коллективи-биле кады школаларда партия, комсомол, пионер организациялары уруглар ортузунга кижизидилгелиг ажылды, ылаңгыя школадан дашкаар ажылды үлегерлиг организастаар хүлээлгелиг. Ол соруулганы чедишкиниг күүседиринге бүгү-ле болдунар аргалар башкылар коллективинде, комсомол болгаш пионер организацияларында бар. Ол аргаларга белгүмнер ажылы, күш-культура болгаш спорт, коллективтиг кино көргүзүү, экскурсиялар организастаары болгаш ол чижектиг өске-даа хемчеглер хамаржыр. Бо хемчеглерни боттандырар талазы-биле кичээнгейни болгаш организастыг ажылды күштелдирер херек.

Школадан дашкаар ажылга, ылаңгыя уругларның сагылга-чурумун быжыглаарынга интерналтарның ажылы чугула ужур-дузалыг. Ындыг турбуже, чамдык интерналтарда кижизидилгелиг ажылдарның четпезиниң дугайында хөй санныг чагаалар редакцияга кээп турар. Сарыг-Сеп, Тээли, Суг-Аксы болгаш өске-даа чамдык школаларның интерналтары өөреникчилер ортузунга кижизидилгелиг ажылды четпес организастап турар. Интерналтарның кижизидилгелиг ролүн бедилер, ылаңгыя өөреникчилериң сагылга чурумун быжыглаарынга оларның харыысалгазын улгаттырар ужурлуг.

Уругларны өөредиринге болгаш кижизидериңе школа-биле дөмей харыысалга ада-иелерге онаажып турар. Ындыг турбуже, чамдык ада-иелер ол харыысалгазын чиик көрүп турар ийикпе, херекке албайн турар. Кызыл хоорайда чурттап турар Тюлюш Шаравии бодунуң оглунуң кижизидилгезинче кандыг-даа кичээнгей салбаны-биле ийиги класс дооскан школачы оглу Александр оор херек үүлгеткеш сее чылда күш-ажыл лагериңе шиитпирген. Уругларны эки өөредир, шын кижизидер деп улуг харыысалганы ада-иелериниң талазындан херекке албас чорук боттарының уругларын кандыг чүвеге таварыштырар деп чүвени бо чижек көргүзүп турар. Уругларының өөредилге-кижизидилгезинге кичээнгей салбас бо чижектиг чамдык кижилер кайда-даа бар. Шак ындыг чоруктар-биле совет хөй-ниити шынгыы демисеежир ужурлуг.

Школа биле өг-бүленин, башкылар биле ада-иениң харылзаазы — өзүп олурар салгакчыларны кижизидериңе чугула ужур дузалыг. Ындыгның төлөөзүнде, школаларга сагылга чурумну быжыглаарынга школа, ада-ие болгаш хөй-ниити чаңгыс дем-биле күжениишкин салыры улуу-биле негетинин турар.

Совет уругларның, школачыларның эки болгаш кончуг эки өөренири, каяа-даа үлегерлиг болуру, быжыг сагылга-чурумнуг болуру—оларның патриотчу херээ, Төрөөн чуртунуң мурнунга хүндүлүг хүлээлгези болур деп угаан бодалды уругларга билиндирип сиңниктирери эргежок чугула. «Кандыг-даа чаа ниитилел ёзу чуруму кижилер аразында чаа харылзааларны, чаа сагылга чурумну негеп турар» деп улуг Ленинниң чагыын амыдыралга боттандырар ужурлуг.

Партия организациялары школаже хүн бүрүнүң кичээнгейин күштелдиреринге амгы үеде областың школаларында байдал негеп турар. Школа ажылын партия хуралдарынга чугаалажып, школаларда комсомол болгаш пионер организацияларының, ада-иелер комитеттериниң ажылын экижидер хемчеглерни партия организациялары холга алыр хүлээлгелиг.

Школаларга өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидери, өөреникчилериң сагылга-чурумун быжыглаары —школалар удуртукчуларының, улус өөредилгезиниң органнарының партия, профсоюзтар, комсомол, совет организацияларының, бүгү хөй-ниитиниң хүлээлгези болур.

Сүт белеткелдериниң болгаш садың алышкыннарының күрүне планы хуусаа бетинде күүсетинген

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирин амыдыралга боттандырышаан, колхозчулар, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчылары бо чылын сүткүр мал ажылының продуктулуун көвүдедирин чедип алган чорук болза, чуртка ниитизи-биле сүт белеткелдериниң болгаш садың алышкыннарының күрүне планын хуусаа бетинде күүседир аргалыг болган. Бо чылдың декабрь 1-де белеткээн болгаш садып алган сүт 1954 чылдың бола үезинде турганынга бодаарга, 18 хуу хөй болуп турар.

Сүт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери саржаг, сыр болгаш чалаң сүттен продукция бүдүрүп үндүрериниң планын база-ла хуусаа бетинде күүсеткен. Эрткен чылдың ол-ла үезинге бодаарга, сүттү — 17,5 хуу, сырны—23,4 хуу, чалаң сүт продукцияны—20,9 хуу хөйну бүдүрүп үндүрген.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизин төлептиг уткуулу дээш социалистиг чарышты калбартыышаан, көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери пландан дашкаар күрүнеге сүт дужаарын болгаш садарын үргүлчүлеп турар, ынчаарга сүт үлетпүрүнүң ажылдакчылары чыл планындан 320 муң центнерден эвээш эвес саржагны бүдүрүп үндүрери болгаш өске-даа сүт продуктуларын бүдүрүп үндүреринин планын дыка ажыр күүседир дээш демисежип турар.

(СЭТА).

Н. А. Булганиннның болгаш Н. С. Хрущевтуң Кашмирге чоруп турганы

СРИНАГАР, декабрь 10. (СЭТА). Бөгүн эртен Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев Кашмириниң Премьер-Министри Г. М. Бахшиге үдедип алгаш Сринагарда кашмир уран-шеверлериниң кылыгларының күрүне эмпориумунга (магазин) чораан. Тергиин уран даарагларның, аржыылдарның, хевистериниң, ювелирлериниң, ыяштан чүве сиилип кылырларның кылыгларының делгелгезин аалчыларга көргүскен.

Садар-и-рийасат (Кашмириниң баштыңы) Ювардж Каран Сингх бодунуң турар черинге эштер Н. А. Булганиннның болгаш Н. С. Хрущевтуң алдары дээш эртенги шайлалга тургускан. Шайлалгага Н. А. Булганиннның болгаш Н. С. Хрущевтуң Индияже барышкынын үдээн кижилер, а кашмир таладан — Премьер-Министр Г. М. Бахши баштадыр чазактың кежигүннери болгаш чазактың өрү эрге-дужаалдыг дужуметтери олурушкан.

Эртенги шайлалга үезинде Садар-и-рийасат биле Н. А. Булганин чугаалар солушкан. Садар-и-рийасат Джаммунуң болгаш Кашмириниң улузунуң болгаш чазааның мурнунда аалчыларга чүректиң ханызындан байыр чедирген.

Садар-и-рийасат Ю. К. Сингхтиң чугаазы

Индий Эвилелдиң бо штадының бойдузунуң чаражы болгаш уран-шеверлериниң кылыглары бүгү делегейде сураглыг—деп Садар-и-рийасат чугаалаан.—Индияга силериниң келириңер дугайты чарлатынган үеден бээр силерни Кашмирге келир дээрзинге бистер бүгү-ле үеде идеген турган бис. Силерге билдинген бүгү-ле таарымча чок чүүлдер турзажок, бисти хүндүлеп, бистиинде келгениңер дээш силерге өөрүп четирдивис. Силериниң морлап келгениңерни бистиң улузувус бедии-биле үнелеп турар. Чылдың бо үезинде Кашмириниң эки талазын силерге көргүзүп шыдаавазывыс дугайты кончуг хомудап тур бис. Бистиң бойдузувуетүң эң байлак белектери боттарының бүгү талазы-биле чырыткыланы берген турар чазын азы чайын чедип кээп шыдаарыңарга сеткилдиң ханызындан идеген тур мен.

Бистиң улуг Премьер-Министривис Джавахарлал Нерунуң Россияга төөгүлүг барышкынынның соон дарый силериниң Индияла келгениңер национала болгаш бүгү делегейге кайгамчык улуг ужур-дузалыг. Бистиң ийи чурттарывыстың аразында найыралыг чаагай кожа-хелбээ харылзаалардың шагдан бээрги чаңчылы туруп турар, ынчалзажок сөөлгү үеге чедир бистериниң аравыста культурлуг сырый харылзаалар төөгүлүг чылдагааннар-биле хөгжүвейн келген. Ынчаарга ам бүрүн эргелиг, хамаарышпас күрүне апарганывыста «Панч-Шилдиң» чаагай принциптериңе үндезилээш Индиянын болгаш Совет Эвилелиниң аразында найыралдың болгаш билчишкиниң харылзаалары тургустунган. Ол найырал бүгү делегейге тайбыңны камгалаарының болгаш деткириниң оруунга, бүгү энергия кижиниң чаагай бэйдалын бедиериңе мөөңнетинген турар таарымчалыг байдалдарны тургузарының оруунга чаагай эгелээшкин болуп турар. Кашмирде бистер Индияның өске кежектериңде бистин улустарывыс-биле кады ол төөгүлүг чорудулгага байыр чедирип турар бис.

Маңаа олуржуп, бисти хүндүлээниңер дээш силерге база катап өөрүп четиргениви база бистиң ийи чурттарывыстың аразында найырал хүн келген тудум өзер дээрзинге идегелди илерединг меңээ чөпшээреп көрүңер. Джай Хинд! (Индия делгерезин!). **(Диңмиттиг адыш часказашкыны).**

* * *

Эртенги шайлалгага Н. А. Булганин харыы сөс чугаалаан.

Н. А. Булганиннның чугаазы

Садар-и-рийасат!

Силериниң чылыг болгаш өөрүшкүлүг хүлээп алышкынынар дээш, маңаа бистиң адывыска силериниң чугаалаанынар байыр чедирилгениниң сөстери дээш силерге чүректиң ханызындан өөрүп четирдивис. Кашмирге келзин деп чалалганы сеткил ханыышкын-биле хүлээп алган бис. **(Адыш часказашкыны).**

Индияга хөй-хөй шылгарангай эртеменнерни, төөгүүлерни, чогаалчыларны, политиктиг ажылдакчыларны болгаш уран-чүүл ажылдакчыларын берген Кашмириниң байлак болгаш онзагай бүдүштүг культуразы совет кижилерге эжизи-биле билдингир.

Күш-ажылга ынакшылдыг болгаш мергежилдиг кашмир уран-шеверлериниң бүдүрген чүүлдерин Совет Эвилелинде бедии-биле үнелеп турар. Бис бо дугайты алдаваан бис. Бөгүн түс черниң мастерлериниң кылыгларының делгелгезинге чораан, оларның уран-мергежилинге база дагын бүдүрдивис.

Садар-и-рийасат, силер Совет Эвилелиниң болгаш Индияның аразында кады ажылдажылга сөөлгү үеде «Панч-Шилдиң» сураглыг беш принциптериңе үндезилээш онза үре-түңнелдиг хөгжүп турар апарганын чөптүү-биле демдеглидивис. Ол принциптер бистиң чурттарывыстың аразында чүгле тайбың кожа-хелбээ догуныаашкынны болгаш кады ажылдажылганы хандырып турар эвес, харын тайбыңны болгаш улустарның айыыл чок чоруун быжыглаарының ниити херээнге олар база бараан болуп турар.

Улустар аразының айтырыгларын чугаалажыышкыныарның аргазы-биле бүрүн таарыштырар болгаш шиитпирлээр дээш Совет Эвилели улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкалырынче, күрүнелериниң харылзааларына бүдүрежир чорукту быжыглаарынче чайгылыш чокка чүткүп турар. Улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чоруктарны ёзулуг таарыштырары бүгү-ниитиниң бүдүрежир чоруун тургусканының соонда болур дээрзинге бүдүрелдиг бис, ол чорук шериг блоктарын тургузарының политиказын хүлээвезинден, чепсегленишкиннерни эндере бүдүрериң соксадырындан, чепсектиг күштерни болгаш чепсегленишкиннерни чоорту кызыырындан, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти ажыглаарын болгаш бүдүрерин бүрүн хоруглаарындан илергейлетиннер.

Ол хөй-хөй айтырыгларның талазы-биле Индия бистин бодалывыс-биле дөмейлешкек болуп турарынга сеткиливис зажок ханган.

Силерге, силериниң улузуларга болгаш Кашмириниң бүгү чонунга ам-даа чаа-чаа улуг чедишкиннерлиг болзун деп күүзүрин чөпшээреп көрүңер.

Биске көргүскен чылыг болгаш чаагай хүлээп алышкын силериниң улузуларның Совет Эвилелинге хамаарыштыр найыралдыг сеткил-сагыжының херечилели болуп турар.

Индияның болгаш Совет Эвилелиниң улустарының найыралы делгерезин! **(Адыш часказашкыны).**

Бүгү делегейде тайбың делгерезин! **(Адыш часказашкыны).**

* * *

Садар-и-рийасатка болган эртенги шайлалганың соонда штаттың Премьер-Министри Г. М. Бахши аалчыларга алдар болдурып Сринагарның чазак өрдузунуң садынга хүлээп алышкын кылган. Хүлээп алышкынга Премьер-Министр Нерунуң уруу Индира Ганди, а ол ышкаш Садар-и-рийасат Ювардж Каран Сингх олурушкан Кашмириниң найыслалының элээн каш чүс хамаатылары олуржуп турда, эштер Булганинга болгаш Хрущевка Премьер-Министр байыр чедирген.

Кашмириниң Премьер-Министри Г. М. Бахшиниң чугаазы

Джаммунуң болгаш Кашмириниң улузунуң мурнундан мындаагылар силерге бүгү чүректиң ханызындан сеткил ханыышкын-биле байыр чедирбишаан, силериниң чуртуңарның улустары-биле бистиң чүс-чүс чылдардагы культурлуг болгаш садыг харылзааларывысты онзалап демдеглээринге бо таварылганы ажыглап тур бис.

Бистиң-биле кожа улуг Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинден мындыг шылгарангай аалчыларның бистиинге төөгүде бир-ле дугаар келгенинге аас-кежиктиг болдувус. Ол дээрге, найыралдың харылзаалары болгаш чаагай тура-соруг калбарып турар бистиң үевистиң үттүндүрбас болуушкуну болуп турар.

Индия тайбыңның болгаш дешилгениң идеалын эдербишаан, делегейниң бүгү чурттарынче найыралдың болгаш эвилелдиң холун сунган. Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадыр деп шын-на күзел-биле соруг кирген бистиң удуртукчувус болгаш Премьер-Министривис Джавахарлал Неру бодунуң бүгү күштерин болгаш чурттуң бүгү курлаевыларын даймынны болгаш күчүдээшкинин ырадыр база айыыл чок чоруку, тайбыңны болгаш кады ажылдажылганы чоокмулдыр деп бодал-биле делегей байдалынга идиг бээр чоруккa бараан болдурган. Делегейниң тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустары кеш-өөңнден болгаш шажын чүдүлгезинден хамаарылга чокка ол төөгүлүг соруулганы чедип алырынга каттышканын сеткил ханыышкын-биле демдеглеп тур бис.

Тайбынны камгалаары Кашмириниң улузунга онза чугула, чүге дээрге, дайын чөрүлдээзи-биле болдунган каража-когарелдарны болгаш чонулаң-хилинчектерни ол бодунга көрүп эткен. Дайын чер болганга доозулган турда, бистиң улузувус бистиң салгакчыларывыстың сагыжынга бак илин арттырган демиселче хаара туттунган турган. Бистиң чуртувустуң тайбынче болгаш хосталгаже күүзүүг күзел-чүткүлү ынчангаш черле билдингир, моон ужурунда хосталганын, тайбыңның болгаш дешилгениң бүгү талалакчыларының чаагай тура-соруунга байыр чедирип турар бис.

Мындаагылар силериниң бистиң чуртувуста келгениңер улуг Совет Эвилелинин Индияга хамаарыштыр өзүп турар билишкининиң болгаш чаагай тура-соруунуң херечилели болуп турар. Индияга силериниң чоруп турарыңарның үезинде чер болганга бистиң улузувустуң силерни чылыг болгаш чүректиң ханызындан уткуп алганы — силериниң чуртуңарга хамаарыштыр индийлериниң күзеп турар сагыш сеткилиниң илерели болуп турар. Бистер улуг социал болгаш экономиктиг өскерилделерниң ажининиң аксында турар бис, ынчангаш хосталгага болгаш дешилгеге шын-на сонуургалдыг бистиң бүгү-ле чаагай күзелдиглеривистиң кады ажылдажылгазы болгаш дузаламчызы бистиң ийи чурттарывыстың аразында чаагай кожа-хелбээ харылзааларны улам ынай хөгжүдериниге идиг бээр.

Тайбың кожа-хелбээ догуныаашкынның беш улуг принциптериңе үндезилээш ССРЭ-ни болгаш Индияны харылзаштырып турар сырый белдирлер бистиң улузувуска дайынның айыылы чайлатынган турар, ынчангаш чөрүлдээ болдунгу дег зоналар орнун дугуржулганың белгаш найыралдың зоналарынга чоорту чайлан бээр деп бүзүрелди сиңниктирип турар.

Бистиң улустарывыстың найыралы делегейге эң-не тайбың болгаш аас-кежиктиг харылзааларны тургузарынче өрукту үргүлчүлээр болзун! **(Адыш часказашкыны).**

* * *

Эш Н. С. Хрущев харыы сөс чугаалаарга, олурушканнар изиг адыш часказашкыны-биле уткаан.

Н. С. Хрущевтуң чугаазы

Эргим өөнүктер!

Силериниң биске көргүскениңер чүректиң ханызындан хүлээп алышкын дээш Джамму болгаш Кашмир штаттың Садар-и-рийасады дээрги Ювардж Каран Сингхге, Джамму болгаш Кашмир штаттың Премьер-Министри дээрги Бахши Гулям Мохаммедке, мында олуржуп турар силер бүгүдеге база силериниң штадыларның бүгү улузунга хамыктың мурнунда улуу-биле өөрүп четиргениниси клерединг чөпшээреп көрүңер. **(Үргүлчүлелдиг адыш часказашкыны).**

Кашмир улустуң онза чылыг ужуражып уткуушкунуу кажан-даа утпас бис. Биске байыр чедирери-биле эриктерин кижилер дола берген турган хемге дүүн хемелеп чоруп турувуста база Сринагарның кижилериг кудумчуларынга чоруп турувуста бистиң чоргулаанывыс Индияның өске-даа бүгү хоорайларының болгаш штаттарының ышкаш, Кашмириниң чонунуң бодунуң өөнүү болгаш акы-дуңмазы — Совет Эвилелиниң улузунга хамаарыштыр чүректиң эң-не ханызындан найыралының болгаш ынакшылының илерели бисти ханызы-биле магадаткан. **(Адыш часказашкыны).**

Силериниң штадыларның баштыңы хүндүлүг Ювардж Каран Сингхтиң Кашмирге келзин деп чалалгазын ынчангаш улуг өөрүп четиришкин-биле хүлээп алган бис. Силериниң штадыларга келири биске өөрүнчүг болган, чүге дээрге, ол силериниң Премьериңер, бистиң хүндүткээриивис дээрги Нерунуң төрөөн чурту болуп турар. **(Үргүлчүлелдиг адыш часказашкыны).**

Силерде климат база бистиң ортаакы-алий республикаларывыстың климадыбиле дөмейлешкек болгаш көдээ ажыл-агый культуралары хөй-хөй чүүлдер талазыбиле бир дөмей өзүп үнүп турар-дыр. Кажан маңаа чедип келириивиске бистиң Төрөөн чуртувустун, ооң мурнуу ортаакы-алий кезииниң тыныжы-биле бисти тындырган ышкаш болду. Кашмириниң болгаш силериниң штадыларның найыслалы — Сринагар хоорайының чону болдунуң составының талазы-биле чаңгыс төрел-уругу эвес-тир. Мында Кашмириниң, Догрның, Ладхиниң аймак улустары чурттап турар-дыр, Кашмириниң чурттакчыларының аразында индустар-даа, мусульманнар-даа, сихтер-даа өске националлдарның болгаш шажын-чүдүлгелериниң төлөөлекчилери-даа бар. Ынчалзажок Сринагарның кудумчулары-биле эртип чоруп турган, бүгү шажын-чүдүлгелериниң болгаш националлдарның кижилери бистерге байыр чедирип турганы ышкаш шак ындыг чергелиг болган деп чүвени билдивис. Ол чорук байыр чедирилгениниң лозунгуларындан-даа, Сринагарның чурттакчыларының биске хамаарыштыр чугаалаан эзагай сөстериндеи-даа илергейлетинген.

Ол бүгү болза, Индияның өске-даа штаттарында ышкаш мында база кайгамчык улуг сураглыг болгаш алдар-хүндүлүг, Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Нерунуң ады-биле холбаалыг болган. **(Үргүлчүлелдиг адыш часказашкыны).**

Джаммунуң болгаш Кашмириниң янзы-бүрү националлдарлыг болгаш янзы-бүрү шажын-чүдүлгелиг штадының улустары найыралдыг чурттап, болдунуң төрөөн күрүнезинин — Индияның Республиказының чаагай бэйдалынга улуг ажыктыг кылдыр ажылдаарын күзеп турар дээрзиниң дугайын ол бүгү чугаалап турар. **(Адыш часказашкыны).**

Улустарның найыралдыг кады ажылдажылгазы биске онза чоок болгаш билдингир. Бистиң чуртувус бодунуң национал составының талазы-биле хөй националлыг чурт болуп турар. Совет Эвилелинде хөй-хөй шажын-чүдүлгениң төлөөлекчилери чурттап турар. Ынчалзажок ол чорук бистиинде кандыг-бир будулгаалыныы тургусчайн турар, совет кижилер чаңгыс аай найыралдыг өг-бүле болуп чурттап база ажылдап турар. **(Адыш часказашкыны).**

Шажын-чүдүлгениң айтырыы — кижи бүрүзүнүң, кайы-даа улус бүрүзүнүң хостуг чоруунуң айтырыы болуп турар. Улустары мусульман шажын-чүдүлгениң улустары болуп турар Узбекистанның болгаш Таджикистанның төлөөлекчилери — Дбажар Расулов, Зухра Рахимбабаева, Шараб Рашидов бистиң төлөөлериниң составында кирип турар. Ынчаарга бисте мусульманнар өске шажын-чүдүлгелериниң төлөөлекчилериниң чүүн-биле ылгалып турарыл? Бисте ындыг ылгалдар чок, чүге дээрге, бистиң чуртувустуң бүгү улустары улуг Совет Эвилелиниң төлептиг кежигүннери болуп турар болгаш бистиң чуртувустуң улустарының чаңгыс аай өг-бүлезин тургузуп турар. **(Адыш часказашкыны).**

Бистиң Совет Эвилелинде национал айтырыг-даа, шажын-чүдүлгениң хостуунуң айтырыы-даа эки шиитпирлетинген. Бистиң чуртувустуң хамааты бүрүзү шажын өзулалдарын ону бодунуң канчаар эргежок чугула деп санааны-биле чорудуп болур.

Ол айтырыгда бистиң туружувус силерге эң-не билдингир болзун дээш мону чугаалап турарым ол. Чамдык күрүнелер национал талазы-биле көрүшпес чорукту өскүдүп азы улустарны шажын чүдүлгелиниң принциптериниң талазы-биле чарбышаан, Индияның улустарының аразында дүрбужүүшкүнү нептередирин амыгза чедир оралдажып турар болгай. Ындыг күрүнелериниң тускай төлөөлекчилери чөрүлдээлерни чамдык күрүнелерге ажыктыг болуп турар.

Ынчаарга ол бүгү Индияга болгаш ооң улустарынга ажыктыг бооп болур бе? Оортан Индияның эрге-ажыктары ниитизи-биле база Индияның улустарының эрге-ажыктары каражадан турар деп бодаар бис.

Улустар ажылдаар, боттарының культуразын бедидер аргалыг, материал талазы-биле хандыртынган болгаш өзүп турар. Олар империалистиг күрүнелериниң анчыг аажы-чаңындан хамаарылга чок, боттарының хостуг күрүнелиг болгаш өзүп турар.

Ынчаарга ол бүгү кайы бир улустуң кандыг шажын-чүдүлгени барымдаалап турарындан хамааржыр бе ынчаш? Чок деп бодаар мен. **(Адыш часказашкыны).**

Политика талазы-биле хосталгалыг болгаш эрге-биле аргалыг, материал талазы-биле хандыртынган болгаш төлөөде, чаңгыс аай шажын-чүдүлгениң принципин ёзугаар кандыг-бир күрүнени тургузарының херээ чок. Оны кылыр төлөөде, улус хостуг болуру, кижини кижи мөлчүүр чорук чок болуру чугула. **(Адыш часказашкыны).**

Боттарывыстың үзел-бодалдарывысты болгаш боттарывыстың күрүне эргелеливистин хевирин кажан-даа, кымга-даа дөгеп көрбөөн болгаш дөгевейн турар бис. Чурт бүрүзүнүң улустары күрүне эргелелиниң кандыг хевирин оларга шилип алза чогуурул, кандыг идеологияны барымдаалаза чогуурул дээрзиниң айтырыгларын боттары шиитпирлеп шыдаар болгаш ындыг болур-даа ужурлуг. Ынчангаш бистер бистиң улузувустуң шилип алган оруу ону ооң бүгү чогаадыкчы күштериниң чечектелишкининге, ооң улус ажыл-агыйының, культуразының хөгжүлдезинге улам ынайты бурунгаар шимчээшкинге кайгамчык улуг аргаларны тургузарынга, калбак улус массаларның чаагай байдалын көдүреринге чедирип келгениниң ол фактызын айтып турарывыс ол.

Ынчаарга кашмир айтырыг дээр айтырыг чүге тыштып келгенил? Ол айтырыг улустан тывылбаан. Колониаллдыг дарлалдан хосталып, өске чер-чурттуг дарлакчылардан чүс-чүс чылдардагы хамаарылганы боттарының эгиннериниң ап октап турар чурттарның улустарының (Адыш часказашкыны) аразынга өжөөннешкек хөөннерни өскүдери чамдык күрүнелерге ажыктыг болуп турар.

Бо дугайты чүгле монополистер боттарының соруулгазын салып турар. Олар чурттарның улустарының бир кезиин өске кезиинге улур күткүп турарлар, чүге дээрге, ол чурттарны экономика талазы-биле боттарынга улам-на чагырып алыр, оларны боттарының тура-соруундан хамаарылгалыг кылыр дээш ону кылып турарлар.

Кашмир айтырыгны кандыг күрүнелер үргүлчү чидиглендирип турарын мээн айытканымның херээ чок боор, чүге дээрге, ол калбаа-биле билдингир. Ол күрүнелер ол айтырыгны улам ынай чидиглендиреринге боттарының сонуургалдыын база ындыг-ла чажырбайн турарлар болгаш ийин.

(Төнчүзү 2-ги арында).

Н. С. Хрущевтуң чугаазының төнчүзү

Бодунуң үезинде кашмир айтырыгны Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң хуралынга база чугаалажып турган болгаш Совет Эвилелиниң төлөлекчизи ол айтырыг дугайты бистиң совет бодалывысты тодаргай тайылбырлаан.

Ол айтырыгда бистиң туружувус тергиин тода болгаш билдингир болуп турар. Совет Эвилели Кашкирниң күрүне статудунуң дугайында айтырыгны шиитпирлээри кашмир улустуң бодунуң херээ болур ужурлуг деп кезээде ынчаар санап келген, чүге дээрге, ол чорук демократизмниң принциптеринге болгаш бо районнуң улустарының аразында найыралдыг харылзааларны быжыглаарының эрге-ажыктарынга дүгжүп турар. (Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны). Совет Эвилели кашмир айтырыгда өске сеткил чок, объективтиг турушту өөлевишаан, кашмир улустуң национал күзелчүткүдерин эки билип турар Индияның Республиказының деңнилгелиг болгаш тайбыңга ынакшылдыг күштери-биле найыралдыг харылзааларны тургускан кашмир улуска болгаш ооң тайбыңга ынакшылдыг күштеринге бодунуң чаагай сеткилин кезээде илергейлеп келген.

Фактыларның көргүзүп турарын ёзугаар алырга, Кашмирниң чону Кашмир болза, империалистиг күштериң холунда ойнаарагы болурун күзевейн турар. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны). А чамдык күрүнелер кашмир айтырыгда Пакистанның туружун деткиир деп чылдак-биле харын олче чүткүп турар.

Бир эвес болур чүве болза, Индияны ийи күрүне кылдыр чарганының дугайында бодумнуң бодалымны ниитизи-биле чугаалаарын күзээн ийик мен. Империалистиг күштер Индияны ийи кезекке — Индияга болгаш Пакистанга чарып четикени Индияның өңүктери бистерни кайгатты. Индий улус бодунуң чуртунуң хамаарышпас чоруун чаалап алырының мурнунда чаңгыс аай Индия турып турган болгай. Индияны ийи кезекке чарганы Индияның улустарының эрге-ажыктарынга таарышпас. Харын ооң ужурунда, Индияның улустарының шажын-чүдүлгелериниң ылгалдыг чоруун долгандыр өжээн-адаанныг демисел ,ыып үнген, ынчаарга шажын-чүдүлгениң айтырыглары кандыг бир күрүнени тургузарының үезинде кажан-даа кол айтырыглар болуп көрбээн болгай.

Чижек кылдыр бистиң чуртувусту-даа айтып болур. Совет Эвилелинде 15 миллион ажыг мусульманнар бар, өске шажын-чүдүлгелериң төлөлекчилери бар. Ынчаарга шажын-чүдүлгелериң ылгалдыы турзажок бистиң чуртувустуң улустары акы-дуңмалышкы өг-бүледе чурттап турар. Олар боттарының чаңгыс аай күрүнезин — Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелин — социализминиң чуртун тургускан болгаш ону үргүлчү быжыглап турарлар. (Адыш часкаашкыны).

Пакистанны тургузарда болгаш ону Индияның чаңгыс аай күрүнезинден аңгылаарда чонуңу шажын-чүдүлгезиниң аңгы-аңгы чоруу кол чүүл болбаан. Боттарының политиказынга «Хуваажыр болгаш чагырар» деп шагдан бээр билдингир принципти чорудуп турар өске күрүнелер ол херекке идепкейлиг киришкеннер. Шажын чүдүлгези аңгы-аңгы болуп турар чорукту олар боттарының сорулгаларынга ажыглааннар.

Чүдүлге аайы-биле адааннар өшкенде, Индияның девискээрин өжегээр ынчаар чарарының бүгү ужур-утказын улустар медереп билгенде олар ол дугайын хомудап көре бээр дээрзинге бис ханызы-биле бүзүреп турар бис.

Ынчалза-даа ийи тускайлаң күрүнелерни — Индияны болгаш Пакистанны тургузар дугайында айтырыг ам шиитпирлетинген, ынчангаш мен бо айтырыгны кайы-бир черге көрүп чугаалашсын дээш эвес, бо дугайында бодалымны бодумнуң ажык сеткилим-биле чугааладым. Мен ону факт кылдыр көргүзүп турарым ол. Ынчаарга ол ийи күрүнелер туруп турар болгаш хөгжүп турар болганда, чамдык күрүнелериң кылыксап турары ышкаш ол күрүнелериң кызыгаарларын ам катап өскерткен херээ бар деп бе. (Адыш часкаашкыны). Кызыгаарларны өскертири кезээде-ле уржуктуг болуп турары болгаш хан төгүүшкүү чокка болбайн келгени билдингир.

Кашмир дугайында айтырыгны Индия Республиканың штаттарының бирээзи кылдыр Кашмирниң улузу боду шиитпирлээн. Ол болза, улустуң бодунуң херээ. (Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны). Ийи талалар ол районга тайбыңны камгалаарынче улуг күзел-чүткүлүн илередир херек, чүге дизе, Индияның-даа, Пакистанның-даа хөгжүдези чүгле тайбың кожа-хелбээ турар байдалга чорутунуп болур. (Адыш часкаашкыны).

Индия Республика-биле кончуг эки найыралдыг харылзаалар бисте тургустунган. (Адыш часкаашкыны). Ол харылзааларның ынчаар тургустунганының ужуру болза, боттарывыстың аравыста харылзааларывысты кожа-хелбээ турарының билдингир беш принциптеринге тургузуп турарывыста. Улустар аразының политиказының айтырыгларының талазы-биле дөмей бодалдар бисте дыка хөй. Янзы-бүү шериг эвилелдерин болгаш янзы-бүү шериг бөлүглежилгелерин тургузарынга удурувусту илеретпишаан, бис ниити туруштарга туржуп турар бис. Бистиң чурттарның чазактары улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадырынга идиг болуп турар болгаш дайынның өскүүрүнге шаптык болуп турар политиканы чорудуп турар.

Хамаарышпас болгаш бүүн эргелиг Индия Республика — ол дээрге өзүп турар аныяк күрүне. Ооң бүгү делегейге тайбың дээш идепкейлиг демисежип турары бисти чоокшулаштырып турар.

Индия Республиканың иштики херектеринге бистиң холгаарлашпайн турарывыс ышкаш, бистиң иштики херектеривиске Индия холгаарлашпайн турар. (Адыш часкаашкыны). Күрүне бүрүзүнүң иштики херектери — ол дээрге күрүне бүрүзүнүң улустарының хөрөө.

Индия Республиканы бис тайбың дээш, шиитпирлетинмээн айтырыгларны тайбың арга-биле шиитпирлээри дээш демиселге бодувустуң өңнүүвүс кылдыр көрүп турар болзувусса, Пакистан дугайында ынчаар чугаалап шыдавазывыс хомуданчыг-дыр.

Пакистан — ол дээрге база-ла аныяк күрүне. Ынчалза-даа ол күрүненің чагырыкчы бөлүктериниң политиказы бисти дүвүредип турар. Оларның политиказы бодунуң улузунуң, бодунуң чазаанның хан-дамырындан эрге-ажыктарынга үндезилетинмейн, а өске чурттарның монополистиг бөлүктеринге бодунуң онза чоогун ажыыбиле чарлап турар. (Олурушканнар шимээргээн). Ол чазак тайбыңның эрге-ажыктарынга таарыштыр тургустунмаан бак сураглыг багдат пактызының баштайгы киржикчилериниң, инициаторларының бирээзи болган. (Олурушканнар шимээргээн). Ол чазак бодунуң девискээринге америк шериг базаларын тургузарын чөпшээреп турар, ынчаарга ол базалар — Совет Эвилелиниң кызыгаарының шуут чоогунда.

Пакистанның девискээринге америк шериг базаларын тургузары бисти дүвүреттпейн барып шыдавас деп ажыы-биле чугаалап турар бис. Пакистанның идепкейлиг киржилгези-биле багдат пактызында кирип турар күрүнелериң санын калбартыр талазы-биле ам улам ыңай күжениишкиннер салдынып турар. Иранның чазаа ол пактыга каттышкан империалистиг күштеринің аайынга кирген чорук черле хомуданчыг-дыр.

Багдат пактының киржикчилерин-даа, Совет Эвилелинге удур угланган кандыгдаа бөлүглежилге ышкаш, кажан-даа деткивээн бис база деткивес бис дээрзин ажыы-биле чугаалап турар бис.

Ооң өскээр болур болзувусса, бис соңгур болур ийик бис. Багдат пактызы Совет Эвилелинге болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа чурттарга удур угланган деп чүве бүүдеге билдингир. Ынчангаш бистиң сорулгавыс болза, янзы-бүү авантюралларның одаглары ның бирээзи — ол дайынзырак эвилелди кошкадыры болур.

Тайбыңга ынакшылдыг, хамаарышпас Индия Республиканың өзерин болгаш быжыгарын ак-сеткил-биле күзеп турар бис. (Адыш часкаашкыны).

Пакистанның чазаанның найыралга ынакшылдыг эвес, ооң мооң дараазындагы үүлгединиң дугайы биске билдингир апарган. Пакистанның даштыкы херектер министерствозу совет элчинни бодунче кыйгыртып алгаш, мээң болгаш мээң эжим Николай Александрович Булганинниң Кашмирже баарындан өйталаарын, Сринагарже болгаш силериң штадыларның өске-даа районнарынче силериң штадыларның баштыңының чалалгазын хүлээп албазын сүмелээн. (Катыы үнген).

Ону өскениң херектерин холгаарлаар ыят чок чоруктуң таварылгазы кылдыр санавайн барып болбас. Бистиң кайнаар, чүге баарывысты болгаш кандыг өңнүктерни бис бодувуска шилип алырывысты биске өске күрүнелер амга чедир кажан-даа айтып албадап көрбээн. (Олурушканнар шимээргээн, адыш часкаашкыны).

Бодунга болгаш бодунуң улузунга ажык чок болуп турда-ла идепкейлиг киржикчилериң бирээзи Пакистанның чазаа болуп турар багдат пактызы биске дыка таарымча чок. Ынчалза-даа бис шыдамыккай бис база ол багдат пактызы саван көвүү ышкаш эсти бээр болгаш ооң чүгле хөөн былганчыг сактыышкын артар дээрзинге бүзүрээр бис. (Олурушканнар шимээргээн. Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Пакистанның ДХМ-ниң төлөлекчизи ол чуртта бистиң элчинивиске ооң ыңай бистиң-биле кожа чурт болур Афганистанга бистиң баарывысты Пакистанның чазаа күзевейн турарын медеглээн. (Олурушканнар шимээргээн). Ынчаарга ол дээрге эмин эрткен медеглел-дир, ынчангаш ындыг сүме кылыш турар кижи бодунга эмин эртир хөй чүвени хүлээп ап турар.

Афганистан болза, бистиң-биле шагда-ла найыралдыг харылзааны тургускан бистиң эки кожавыс. (Адыш часкаашкыны). Бис ол харылзааларны хөгжүдерин болгаш быжыглаарын күзеп турар бис база Афганистанче бистиң баарывыс аңаа идиг болур дээрзинге идеген турар бис. (Адыш часкаашкыны).

Пакистан-биле база ындыг найыралдыг харылзаалыг болурувусту күзеп турар бис, ынчаарга ындыг харылзаалар бисте тургустунмааны бистиң буруувус эвес. Ынчалза-даа бис ол харылзааларны тайбыңның хөрөзинің эрге-ажыктарын өкижидеринге чедип алырын чүткүлдүг оралдажыр бис.

Совет Эвилели бүгү делегейге тайбың дээш, улустар аразынга болгаш күрүнелер аразынга найырал дээш кезээде туржуп келген болгаш туржуп турар. Ол шугумну чайгылыш чокка чорударын биске улуг Ленин чагаан. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны). Ынчангаш бис өске күрүнелер-биле болгаш өске улустар-биле бодувустуң найыралывысты быжыглап, калбартышаан, ол оруктап хажык чокка чоруур бис.

Индия Республика биле Совет Эвилелиниң аразында найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин! (Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

Бүгү делегейге тайбың делгерезин! (Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

* * *

Премьер-Министр Г. М. Бахшиге удетирген эштер Хрущев болгаш Булганин «Бамбур болгаш «Яанбарзал» («Имель болгаш нарцисс») деп музыкалыг көргүзүүге олурушканнар. Ону Кашмирниң улустуң аас чогаалының ырыларының болгаш шулук чогаалының аялгазы-биле композитор Д. Натх Надим тургускан. Ол көргүзүүнүң музыказын тускай чогааткан болгаш ону көргүзүп эгелээрин эштер Булганиннның болгаш Хрущевтуң Кашмирге келириңге таварыштырган.

Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтуң Делиге чоруп турганы

ДЕЛИ, декабрь 11. (СЭТА). Декабрь 11-де дүш турда ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущев база оларны үдеп чоруур кижилер Кашмирдан Делиже өөп келгеннер. Индий Республиканың Президентизиниң шериг талазы-биле секретары Ядунгатх Сингх, Даштыкы херектер министриниң оралакчызы А. К. Чанда болгаш Индияның Даштыкы херектер министерствозунуң харыысалгалыг ажылдакчылары, ССРЭ-ниң Индияда элчини М. А. Меньшиков, совет элчин черинің ажылдакчылары, өске-даа албан кижилери, индий болгаш даштыкы парлалганың төлөлекчилери оларны аэродромга утканнар.

Аэродромдан Н. А. Булганин болгаш Н. С. Хрущев оларның турар чери президент ордузунче чорутканнар. (СЭТА).

Н. А. Булганинның болгаш Н. С. Хрущевтуң Индияга чоруп турганы

ДЕЛИ, декабрь 12. (СЭТА). Бөгүн эртен Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев машиналарга олуруп алгаш Делиден Сонепат хоорайның районунче чорупкан. Индий көдээ суурларның «общиналыг хөгжүлдезиниң программазы» деп Индияның чазаанның боттандырып турары программаның базаларының бирээзи ында туруп турар.

Индияның 1952 чылда боттандырып киргени ол план болза индий көдээ суурларның чүс-чүс чылдардагы хожудаашкынын ажып эртер болгаш Индияның тараачыннарының амыдырал деннелин бедидер сорулгалыг. 1952 чылда ол планны күүседирин 16 миллион чоннуг 25 муң ажыг көдээ суурларны хаара тудуп турар чурттуң 55 районнарынга эгелээрин шиитпирлээн турган. Амгы үеде общиналыг хөгжүлдениң программазында ниитизи-биле 30 миллион ажыг тараачыннарлыг районнар хаара туттунуп турар. 1953 чылдан эгелээш ол программа «Национал хөгжүлдете идиг бээри» деп аттыг бөдүүнчүткен программа-биле неметинген. Ол ийи программа каттыштыр 68 миллион ажыг кижи чоннуг 100 муң ажыг көдээ суурларны хаара тудуп турар (Индияның көдээ чону—310 миллион кижи). Ийнги беш чыл планының төлевилелдерин ёзугаар беш чылдарның дургузунда ол ийи программа Индияның бүгү көдээ чонун хаара туткан турар ужурлуг.

Индий чазак общиналыг хөгжүлдениң планынче улуг кичээнгейни салып, ону индий көдээ суурларны чазартырының чугула чепсээ кылдыр санап турар. Ол планда кур болгаш өөзирээн черлерни шиңгээдип алырының хемчеглери, ирригация, көдээ ажыл-агыйны чорударының аргаларын экижидери, а ол ышкаш транспортту, кадык камгалалын болгаш чырыдышкынны хөгжүдеринин хемчеглери кирип турар.

Ийнги программаларны күүседириниң чорудулгазында 240 муң гектар хире өөзирээн черлер шиңгээтинген, 520 муң гектар черлер суггартынган, 10 муң школалар туттунган, 33 муң километр оруктар кылдынган, 53 муң кудуктарны каскан болгаш септээн, 22 муң кооператив каттыжышкыннарын организастаан. Бо программаларны күүседириңге чоннуң идепкейлиг киржилгезин чазак улуг ужур-дузалыг кылдыр көрүп турар. Бо чылдың июньга чедир көдээ суурларның хөгжүлдезинге чазактың чарыгдалдары 250 миллион ажыг рупий (акша) болган. Чоннуң салыышкынын 152 миллион рупий кылдыр үнелеп турар.

Делиден Сонепат чедир орук дургаар чоок суурларның чурттакчылары совет аалчыларны уткуп, оларга изиг байыр чедирип турган. Бурунгу хоорай Сонепат Пенджаб штаттың девискээринде тудулган 240 муң гектар хире өөзирээн черлер шиңгээтинген, 520 муң гектар черлер суггартынган, 10 муң школалар туттунган, 33 муң километр оруктар кылдынган, 53 муң кудуктарны каскан болгаш септээн, 22 муң кооператив каттыжышкыннарын организастаан. Бо программаларны күүседириңге чоннуң идепкейлиг киржилгезин чазак улуг ужур-дузалыг кылдыр көрүп турар. Бо чылдың июньга чедир көдээ суурларның хөгжүлдезинге чазактың чарыгдалдары 250 миллион ажыг рупий (акша) болган. Чоннуң салыышкынын 152 миллион рупий кылдыр үнелеп турар.

Делиден өөзирээн соңгу талаже 56 километр черде Сонепат району 1952 чылда общиналыг хөгжүлдениң программазын боттандырып эгелээн чурттуң баштайгы 55 районнарының санынга хамааржыр. Ол район 300 муң кижилиг 265 көдээ суурларны хаара тудуп турар. Ирригация, кудуктар тудар, ук зонаның кол культураларын — кызылтасты, чигир свёклазын тарып өстүрерин экижидер талазы-биле, а ол ышкаш мал ажылының аргаларын экижидер талазы-биле маңаа дыка улуг ажылдарны чоруткан. Районда 44 эге болгаш ортумак школаларны туткан, улуг кижилерге 178 өөредилге төптерин организастаан, 430 километр ажыг дурттуг оруктарны туткан, тараачыннарның медицина хандырылгазын экижидеринче, ус-тывыш үлетпүрүн хөгжүдеринче болгаш чоннуң культурлуг деннелин бедидеринче уланган хемчеглерни чоруткан. Сонепат районунга чазактың чарыгдалдарының ниити түүү 2 миллион 820 муң рупий болган. Чоннуң бодунуң салыышкынын 2950 муң рупий кылдыр үнелеп турар.

Делиден Сонепат чедир орук дургаар чоок суурларның чурттакчылары совет аалчыларны уткуп, оларга изиг байыр чедирип турган. Бурунгу хоорай Сонепат Пенджаб штаттың девискээринде туруп турар көдээ Чөвүледдиң) кежигүннерин аалчыларга таныштыргаш, кол министр Б. Сачар болгаш албанның өске-даа кижилери Н. С. Хрущев болгаш Н. А. Булганин-биле кады суурнуң кудумчулары-биле эртип, оларга школаларны, медицинаның албан черлерин, ус-тывыш мастерскаяларын, оларның кылыгларының делгелгезин, чигир тростнигинин, кызылтастың болгаш өске-даа культураларның тарылгазының эң эки аргаларын болгаш оларны ажаарының аргаларын көргүзүп турар черлерни көргүскен.

Көрүлдени сөөлзүредир ол районда өстүрүп турар тыртар болгаш сүттүг малдың; индий уксаалыг шарыларның, мөгенниг инектерниң, бугаларның, буйволдарның хевир-дүрзүзүнүң делгелгезин көргүскен. Суурну эргип чоруп турда, ооң беш муң чону даштындан агартыр чаап казан, кошкан чечектер-биле, Совет Эвилелиниң болгаш Индияның туктарыбиле шиметинген пордан кылган бажыннарының чанында чыглып алган, совет удуртукчуларга улуг көдүрлүүшкүнбиле байыр чедирип, оларже чечектер октап турган. Тараачыннар аалчыларның соо-биле үңмерлежип алган чоруп: «Индийлер болгаш орустар — акы-дуңмалышкылар!» деп кыйгы салып турганнар. Общиналыг хөгжүлдениң программазы хаара туткан район хоорайның кыдыындан дораан-на эгелээр. Аалчыларлыг машиналар таварын эрткен суурларның бүгү чону оларны оруктарга манап турган. Эштер Булганин биле Хрущев Бхатгаон суурга доктааган, аңаа оларны Пенджаб штаттың кол министри Б. Сачар, Пенджаб штаттың хөгжүлде министри П. Сингх Кайрон болгаш общиналыг хөгжүлдениң программазының кол администратору С. К. Дей уткаан.

Общиналыг хөгжүлдениң программазының администрациязының ажылдакчыларын — «Панчията» (ол программа-биле хаара туттунган хөй-хөй суурларда турып турар көдээ Чөвүледдиң) кежигүннерин аалчыларга таныштыргаш, кол министр Б. Сачар болгаш албанның өске-даа кижилери Н. С. Хрущев болгаш Н. А. Булганин-биле кады суурнуң кудумчулары-биле эртип, оларга школаларны, медицинаның албан черлерин, ус-тывыш мастерскаяларын, оларның кылыгларының делгелгезин, чигир тростнигинин, кызылтастың болгаш өске-даа культураларның тарылгазының эң эки аргаларын болгаш оларны ажаарының аргаларын көргүзүп турар черлерни көргүскен.

Көрүлдени сөөлзүредир ол районда өстүрүп турар тыртар болгаш сүттүг малдың; индий уксаалыг шарыларның, мөгенниг инектерниң, бугаларның, буйволдарның хевир-дүрзүзүнүң делгелгезин көргүскен. Суурну эргип чоруп турда, ооң беш муң чону даштындан агартыр чаап казан, кошкан чечектер-биле, Совет Эвилелиниң болгаш Индияның туктарыбиле шиметинген пордан кылган бажыннарының чанында чыглып алган, совет удуртукчуларга улуг көдүрлүүшкүнбиле байыр чедирип, оларже чечектер октап турган. Тараачыннар аалчыларның соо-биле үңмерлежип алган чоруп: «Индийлер болгаш орустар — акы-дуңмалышкылар!» деп кыйгы салып турганнар. Суурнуң чанында шөлге индир кылган турган, аңаа Пенджабтың каш муң тараачыннары чыылган. Пенджаб хүрешти болгаш ында чурттап турар сыкхтер деп аймак улустуң өске-даа чаңчыл болган гимнастика оюннарын көргүскениниң соонда Н. С. Хрущев тараачыннарга байыр чедирип, чүве чугаалаан.

Чүректің ханызындан хүлээп алыышкын дээш Сонепат районнуң чурттакчыларынга бодунуң мурнундан болгаш Н. А. Булганиннның мурнундан Н. С. Хрущев өөрүп четиргеним илергейлээн. Бөгүн Индияның тараачыннарының аалчылары болуп турарывыс биске кончуг чаагай-дыр деп ол чугаалаан.

Мындыг хөгжүлдете таарымчалыг байдалдар тургустунган турда, тараачын кайы хире дүрген хөгжүп болурун Совет Эвилели херек кырынга көргүскен деп Н. С. Хрущев демдеглээн. Чылганнарга болгаш база оларны дамчыштыр Индияның бүгү тараачыннарынга оларның угаан-бодал болгаш материалдыг күштери чечектелзин деп күзелди Совет Эвилелиниң колхозчу тараачыннарының мурнундан эш Н. С. Хрущев дамчыткан. Тараачыннарны материалдыг болгаш угаан-бодал көдүрлүүшкүнүнче аппар чыдар орук машиналыг бүдүрүлгени хөгжүдерин таварты, көдээни машиналар-биле чепсеглээрин таварты чоруур деп чүвени ол онзалап демдеглээн болгаш Индияның улузу ол ажыл-херекке чедиишкиниг болзун деп күзелди илергейлээн.

Аалчылар дедир Делиже өөп чоруптарга чүс-чүс муң чыылганнар оларны диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле болгаш байыр чедирилгезиниң кыйгылары-биле үдээннер.

Эштер Булганин биле Хрущев хүнүүн ийнги чартыында Делиге өөп келгениниң соонда Индияның Республиказының Премьер-Министри Джавахарлал Неруга ооң чурттап турар черинге барып ужурашкан болгаш ооң-биле беседа кылган.

Чаа ажыл-агый чылында чедиишкиннер дээш

Кызыл районнуң көдээ ажыл-агый мурнакчыларының чөвүлел хуралы болуп эрткен. Аңаа 1955 ажыл-агый чылының түннелдериниң болгаш 1956 көдээ ажыл-агый чылының сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Социалистиг көдээ ажыл-агыйны күштүг хөгжүдер талазы-биле Коммунистиг партияның ажылдан кылган программазын күүседир дээш демисешпишаан, районнуң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери 1955 ажыл-агый чылында элээн чедиишкиннерни чедип алганын илеткелчи райкүүском даргазы эш Кара-оол болгаш чөвүлел хуралдың киржикчилери боттарының саналдарынга демдеглээн.

1955 чылда районнуң колхозтары хойдан аңгыда, малдың баш санын өстүрериниң планын чүүл аайы-биле, тараа культураларының дүжүдүүн, күрүнеге тараа, сүт, дүк дужаарының планнарын күүсеткен. «Х улуг хурал», Чкалов аттыг, «Баян-Хем» колхозтар ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң планын ажыр күүсеткеннер. «Тиилелге» колхоз 800 гектар кур черниң гектар бүрүзүнден 18,6 центнер дүжүттү өстүрген. «Х улуг хурал» колхоз бир инектен-не 750 литр сүттү саап алыр планныг тургаш, 811 литрни саап алган.

Районда көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының хүрээлеңи өскен. Кызыл МТС-тиң комбайнерлери эштер Холоша, Доржу, трактористер эштер Марченко, Михайлова олар болгаш «Тиилелге» колхозка ажылдан берип турган бирги трактор бригадазы (бригадири эш Миронов) чыл онаалдаларын ажыр күүсеткеннер.

Саанчылар эштер Бүрүлбаа, Севильбаа, Кара-кыс («Совет Тыва» колхоз), Серенмаа, Милюхина, Анайбан («Х улуг хурал» колхоз), Лемясова («ТАРН 12 съездизи» колхоз) боттарынга быжыглаан инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1105—1270 литр сүттү саттаннар. «Х улуг хурал» колхозтуң хойжулары эштер Чыргал, Далаажык, Чкалов аттыг колхозтуң хойжулары эштер Метпир, Биче-оол, Аракчаа олар хойлардан хураганнар алырының планын ажыр күүсетпишаан, хой бүрүзүнден-не 2,2 — 3,3 килограмм дүктү кыргын алганнар. «ТАРН 12 съездизи» колхозтуң хойжузу эш Кара-Дажи 383 хойдан 404 хураганнарны менди доруктурган. «ТАРН 12 съездизи» колхозтуң эш Казанцева бригадирлээн, «Х улуг хурал» колхозтуң эш Тушкун-оол бригадирлээн огород бригадалары ногаанның бедик дүжүдүн өстүргеннер. Сталин аттыг колхозтуң эш Данчай-оол бригадирлээн тудуг бригадазы чурттаганың 18 бажыннарын тудар тургаш, 24 бажыннарны туткан, мал кажааларының, будурулгениң болгаш культура-амыдыралдың тудугларының планын ажыр күүсеткен.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери ажыл-агыйларда четпестерни илеретпишаан, ону чайладырының хемчеглерин демдеглээн. Районнуң колхозтарында малдың продуктулуу ам-даа куду деңнелде, сүт саалдазының планын «Х улуг хурал» колхозтан өске колхозтар күүсетпээн, ниитиниң малынга быжыг чем суур, малды чемгерип азыраарынга таарымчалыг байдал тургустунмаан. Район сиген белеткелиниң планын чүгле 82 хуу, силос салыышкынын—62 хуу күүсеткен, эки шынарлыг дерээн, бүүн механизастатынган болгаш ажыглалда кирген инек кажаалары амдыызында чаңгыс-даа колхозта чок. Районнуң колхозтары ногаа, картофель культураларын хөй эвести тарып, ооң эвээш дүжүттү ап келген.

Машина-трактор станциязы колхоз будурулгезин хөгжүдериниң материал-техниктиг сууру болур. Ындыг турбуже, Кызыл МТС колхозтарның мурнунга хүлээлгезин чогуур негелдезинге чедир күүседип шыдаваан. Техниканың ажылдавайн турар, ажылды куду шынарлыг кылыр чоруу МТС-те хөй. Көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери эртемниң болгаш мурнакчы дужулганың идепкейжилери болбайн келген. Колхозтарда агро-зоотехниктиг болгаш ветеринарлыг хемчеглер четпес чорутунуп турар. Бо четпестерниң бир чылдагааны болза, колхозтар болгаш МТС бар күрлавырларын болгаш бүгү болдунар аргаларны долузу-биле ажыглавайн турарында болур.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери ажылда четпестерни чидин-биле шугумчүлеевишаан, ону узуткаарының оруктарын айтып турганнар, хуралга келген малчыннар ниитиниң мал ажылын улам-на хөгжүдер, ооң продуктулуун бедидер дугайында социалистиг хүлээлгелерни алганнар. Чкалов аттыг колхозтуң хойжузу эш Метпир хуралга сөс алгаш, өрткен чылын 225 хойдан 225 хураганнарны доруктурбушаан хой бүрүзүнден 2 килограмм ажыг дүктү кыргын алганын чугаалаан. Одарны план ёзугаар ажыглап, малдың кажаазын септеп чылыглап, ооң адаан өйшаанда кургаглап турар мен. Бистиң колхозта эки шынарлыг хой кажаалары чок, моон соңгаар кыштагларга эки кажааларны тударын шиитпирлээн бис, чаа ажыл-агый чылында бодумда быжыглатынган 347 хойдан 347-ден эвээш эвес хураганнарны менди доруктурбушаан, хой бүрүзүнден-не 2,5 килограмм дүктү кыргын алырымны, хойну чинге-нарын дүктүг кошкарлар-биле хайнакташтырарын хүлээндим — деп ол чугаалаан.

— Бистиң ферманың саанчылары эрткен чылын сүт саалдазын элээн бедиткеш, инек бүрүзүнден ортумаа-биле 830 литр сүттү саттан, хүнде үш саалданы организастаан бис, быжаа-биле эдирип саар инек бисте чок. Эш Серенмаа-биле бис бо чылын 1130—1148 литр сүттү инек бүрүзүнден саап алгаа бис. Инектиң сүдүн көвүдедири саанчымың бодундан улуу-биле хамааржыр. Бөлүк инектерни саанчыр үеде саап келирге, оларның аажычаңын, онза негелдерин билир апаар, саалданы, чемгерилгени оларның ол онза байдалдарынга таарыштыр чорударга. Инектиң сүт саалдазы шын чорутунуп шыдаар дээрзин билген бис. Марачёвчуларның кыйгырыын деткивишаан, бистиң ферманың коллективи инек бүрүзүнден-не ортухаа-биле 1200 литр сүттү, мен, Серенмаа, Анайбан болгаш ооң-даа өске саанчылар инек бүрүзүнден 1500 литр сүт саап алырывысты хүлээнген бис, ол хүлээлгевисти күүседириниң бүгү аргалары бисте бар — деп, «Х улуг хурал» колхозтуң саанчызы эш Мелюхина бодунуң саналынга демдеглээн.

Чөвүлел хуралга 17 кижи санал берген, олар районнуң көдээ ажыл-агыйын, ооң иштинде мал ажылын улам ынай хөгжүдериниң тодаргай аргаларын айтып турганнар. Чөвүлел хуралдың киржикчилери районнуң бүгү колхозчуларынга, механизаторларынга, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерине кыйгырыг үндүрген. Ол кыйгырыгда 1956 чылда планнаан ажыл-агый сорулгаларын чедиишкиннер күүседириниң тодаргай хемчеглерин айытган.

Чөвүлел хуралга көдээ ажыл-агыйшаң 51 мурнакчылары СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң хүндүлүг бижиктери-биле болгаш акша-биле шаннаткан. Эрттип турар ажыл-агый чылында бедик көргүзүүлерни чедип алганы дээш «Х улуг хурал» колхозту, ооң Отук-Дашта сүт-бараан фермазын, Сталин аттыг, «Тиилелге» колхозтарның тудуг бригадаларын, МТС-тиң № 1 трактор бригадазын СЭКП райномунуң болгаш райкүүскомнуң хүндүлүг бижиктери-биле тус-тус шаннаан.

* * *

Чөвүлел хуралга келген мурнакчылар районнуң көдээ ажыл-агый делгелгезин, көдээ ажыл-агыйда мурнакчы дужулга дугайында киноларны, областың национал театрының артистериниң улуг концертин көргеннер.

Т. НОРБУ.

Марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир бөлгүм

Кызылда башкының күрүне институнда марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренириниң талазы-биле бөлгүм организастатынган. Бөлгүмде бүгү бирги курстарның студентилери боттарының күзээнин ёзугаар өөренип турарлар. Бөлгүмнүң ажылын марксизм-ленинизмниң үндезиннериниң башкызы Б. Бажутин удуртуп турар.

Үк бөлгүмнүң сорулгазы болза, марксизм-ленинизмниң үндезиннерин ханызыбиле шиңгээдип алырының талазы-биле студентилерге немелде билигни бээр, ылангыя чамдык нарын айтырыгларны эки билип алырынга дузалаары болур. Баштайгы кичээлге Владимир Ильич Ленинниң «Марксизмниң үш үндезиннери болгаш үш тургустунган кезектери» деп гениалдыг ажылынын дугайында эш Бажутинниң илеткели болган. Бөлгүмнүң киржикчилери чогаадыкчы марксизмниң тывылган үндезиннерин улуг сонуургалбиле дыннааннар. Чоокта чаа болуп эрткен ийиги кичээлге бөлгүмнүң дыңнакчылары «Материализм» деп темага илеткелди дыннааннар. Ону бирги курстуң студентизи эш Казанцева бедик идей-теоретиктиг деңнелге кылган. Студентилер кол илеткелден аңгыда боттарының канчаар билип алганын чугаалажып, хөй-хөй солун айтырыгларны салып, чогаадыкчы беседаларны калбартып турарлар.

СЭКП-ниң эрткен алдарлыг оруун студентилерниң өөренип, билип алырынга ол бөлгүм дузалап турар. Кичээлдер тускай план ёзугаар неделя санында-за, четверг хүннеринде болуп эртип турар.

С. САНДЮ,
бөлгүмнүң киржикчизи.

Немелде төлевир

Улуг-Хем районнуң «Партияның XIX съездизи» колхозунуң малчыннары бо чылын ниитиниң малының баш санын өстүрер, продуктулуун бедидер дээш демиселге эки түннелдерни чедип алганнар.

Хойжу эш М. Дөпте 339 хоюндан 349 хураганны, эш К. Суван-оол 331 хойдан 355 хураганны менди камгалап алган. Эш М. Мунзук хой бүрүзүнден 1600 грамм дүктү кыргын алган.

Малчыннарның ак-сеткилдиг күш-ажылын колхоз баштаар чери үнелеп көргеш эштер М. Дөптеге, К. Суван-оолга 6—6 хураган, эш М. Мунзукка 16 килограмм агарны немелде төлевирге тывыскан.

Т. ОЧУР-ООЛ.

Бии-Хем районда „Тиилелге“ колхоз—миллионерлерниң бирээзи

АЖЫЛ-АГЫЙ САЙЗЫРАП ТУРАР

ЭШ А. КУПРИЯНОВ.

Беш чыл мурнунда бистиң колхозувус бодунуң ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң талазы-биле районнуң колхозтарының база бир хожудангайынга саналып турган. Чүге дээрге, тараа культураларының дүжүү болгаш малдың продуктулуу куду турган. Ынчангаш колхозтуң акша орулгазы чүгле 300 муң рубль турган, ооң тараазы-биле машина чепсек-даа, дериг-херексел-даа, уксаалыг малдар-даа садып алыры берге болуп турган.

Колхозчулар СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш январь Пленумнарының шиитпирлери-биле танышкаш, артельдың ажыл-агыйын шыңгыы көдүрерин шиитпирлээнгер. Кол сорулга—тарылга шөлүн калбартыры, ооң дүжүдүн бедидери, аңла үндезилээш, малдың баш санын өстүрүп, ооң продуктулуун бедидери болур. Бистиң колхозувус тыва, орус ажыл-агыйлардан үндезилетинип тургустунган.

Көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдериниң талазы-биле Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың шиитпирлерин амыдыралга күүседир дээш колхозчу ажыл-ишчилер күженишкиниг ажылдап эгелээннер. Хамыктың мурнунда тараа культураларының дүжүдүн бедиперинге болгаш четчир санныг мал чемнерин белеткээринге кол кичээнгейни салган бис.

Хову ажылын хөгжүдеринге машина-трактор станциязы улуг дузаны көргүскен. Агротехниктиг чүрүмнарны барымдаалавышаан, 1955 чылдың часкы тарылгазын 7 ажыл хүнүнде чедишкиниг дооскан бис.

Тараа культураларының шөлү мурнуку чылдарда турганындан ыракта калбарган. Бүр болгаш курукган черлерге тараан тараа 1954 чылдыындан 200 га хөй.

Тарааны эки хөрүүнүг черлерге сорттуг үрезиннер-биле тараан бис. Үнелиг культура болур кукурузаны бо чылын 60 га черге тараан. Тараа культураларының нийти чыылдазы 136 хуу өскен. Бүрүнеге тараа дужаарының планы 193 хуу күүсетинген. Малдың баш саны чыл бүрү-ле өзүп, продуктулуу көвүдеп турар.

Тараа культураларының дүжүдүн бедидип, малдың продуктулуун көвүдеткениниң түңнелинде колхозтуң акша орулгазы өзүп турар. 1955 чылдың декабрының 1-де байдалдан ап көөрге, колхозтуң акша орулгазы 1 миллион 45 муң рубль чедип турар. Чүгле хову ажылындан 764 муң рубль орулга кирген.

Колхозчуларның күш-хүнүнге 5 килограмм тарааны болгаш 4 рубльди авансы кылдыр тывыскан. Баш бурунгаар билдинип турар байдалдан ап көөрге, чыл төнчүзүнде колхозчуларның күш-хүнүнге 5 килограмм тараа болгаш 8 рубль берип болурунуң аргазы бар.

Колхозтуң төвү —Сушь суурда школа, электростанциязы, клуб, библиотека, эмнелге пунктузу, радио, магазин болгаш доктаамал кино ажылдап турар. Ол бүгү болза, колхозчу ажыл-ишчилерниң культурлуг амыдыралының хөрээнге бараан болуп турар.

Бистиң коллективтиг ажыл-агыйывыстың артык күштүүнге, бистиң ажылывыстың чедишкиннеринге бүзүрээн хуу ажыл-агыйлыглар колхозка кирип турар. 1955 чылдың дургузунда бистиң колхозувуска 39 өрегелер немежип кирген. Оларның иштинде өске районнардан көжүп келгеннер база бар.

Колхоз бүдүрүлгези дээрге, хөй адырлыг каттышкан улуг ажыл-агый болур. Ооң ажылының чедишкини удуртулганың деңнелинден хамааржыр. Колхозту организастап тургусканының үезинде көдээ ажыл-агый талазы-биле билиглиг болгаш дуржулгалыг кадрлар чок турган. Партияның болгаш Совет чазактың ачызында ам үеде бистиң колхозувус көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери-биле хандыртынган.

Зоотехник эш Хабаров партияның кыйгырыын өзүгаар көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнүнге кирип алган идепкейлиг ажылдап турар. Колхозтуң ажыл-агыйын удуртурун колхоз баштаар черн харыылазы билдингир. Ынчанмыжөжок бистиң колхозтуң баштаар чериниң кежигүннери ажыл-агыйның айтырыгларын шиитпирлээрде колхозчулар-биле үргүлчү сүмележип, ылаңгыя партия, комсомол организацияларының болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң күжүнге даянып турар.

Айтырыг бүрүзү коллективтиг өзүбиле шиитпирлээр чорук эки түңнелди берип турар. Колхозчу өрегелерни сууржүң амыдыралче шилчидер база бир чугула сорулганы шиитпирлеп дооскан бис. Бистиң колхозта өглерде чурттап турар колхозчулар чок.

Колхозчу өрегелер эки кылыглыг чылыг бажыңнар-биле хандыртынган. Ам тудуг талазы-биле кол кичээнгейни мал кажааларының, бүдүрүлгениң болгаш культура-амыдыралдың тудугларын кылырынче салып турар бис.

Шүгүмчүлелчи чугаалаарга Бии-Хем машина-трактор станциязы болгаш райкүүскомнуң чанында колхозтар тудуунуң талазы-биле килдис мал кажааларын механизастаарынга организастыг болгаш техниктиг дузаламчы көргүспейн турар. Бо айтырыгның дугайын СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң талазындан чоокку үениң иштинде сонуургап көргеш хемчет алырын күзеп турар бис.

Партияның болгаш Совет чазактың шиитпирлеринге сорук кирген колхозчу ажыл-ишчилер боттарының мурнунда салдынган сорулгаларын амыдыралга чедишкиниг күүседип шыдаарлар.

А. КУПРИЯНОВ,
«Тиилелге» колхозтуң даргазы.

МАЛДЫҢ БЕДИК ПРОДУКТУЛУГ ЧОРУУН ХАНДЫРАР

Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозтуң ажыл-ишчилери ниитиниң мал ажылын хөгжүдер талазы-биле эвээш эвес чедишкиннерни чедип алганнар. Колхоз бо чылын малдың баш санын өстүрериниң күрүне планын үзүн аайы-биле күүседип шыдаан.

Саар инектерге немелде ногаан чемнерни берип келген болгаш дүнеки одарладыышкынны организастап чоруткан ының түңнелинде инектериниң сүткүрү көвүдээн. Чижээ, саанчылар эштер Шаркова, Хетпе олар боттарынга быжыглаан саар инек бүрүзүнден-не ортумаа-биле 1000—1140 литр сүттү саап алганнар. Ооң-даа өске саанчылар сүт саалдазының планныг онаалгаларын ажыр күүседип турар. Инек бүрүзүнден саап алган сүт өрткен чылдыындан бо чылын 381 литр хөй болуп турар. Ооң түңнелинде колхоз бо чылын күрүнеге сүт дужаалдазының планын хуусаа бетинде, сүт саалдазының нийти планын ажыр күүседир аргалыг болган. Күрүне эң-не эки тараа, сиген шөлдерин болгаш мал одарладыр черлерни колхозка өскүлгаан. Колхозтуң баштаар черн болгаш партия эге организациязы иштикл курлавырларны чөп ажыглаан, колхозчуларның күш-ажылын эки организастаан болза, малдың баш санының өзүлдези болгаш ооң продуктулуу амгы деннелден ыракта бедик болур турган ийик. Ындыг турбуже колхоз мынчага чедир малды эки кылыглыг, чылыг кажаалар-биле хандырып шыдаваан. Саар инектериниң, бызааларының, хаваннарның турар кажаалары чогуур негелдезинге чедир септетинип чылыглатынмайн келген. Ооң түңнелинде малдың янзы-бүрү аарыглардан хораар чоруу ам-даа үзүткатынмаан. Мал фермаларында хөй күш үнер ажылдарны механизастаарының хемчегларын ооҗум чорудуп турар.

Күрүне эң-не эки тараа, сиген шөлдерин болгаш мал одарладыр черлерни колхозка өскүлгаан. Колхозтуң баштаар черн болгаш партия эге организациязы иштикл курлавырларны чөп ажыглаан, колхозчуларның күш-ажылын эки организастаан болза, малдың баш санының өзүлдези болгаш ооң продуктулуу амгы деннелден ыракта бедик болур турган ийик. Ындыг турбуже колхоз мынчага чедир малды эки кылыглыг, чылыг кажаалар-биле хандырып шыдаваан. Саар инектериниң, бызааларының, хаваннарның турар кажаалары чогуур негелдезинге чедир септетинип чылыглатынмайн келген. Ооң түңнелинде малдың янзы-бүрү аарыглардан хораар чоруу ам-даа үзүткатынмаан. Мал фермаларында хөй күш үнер ажылдарны механизастаарының хемчегларын ооҗум чорудуп турар.

Бир эвес колхозтуң баштаар черн болгаш партия эге организациязы иштикл курлавырларны чөп ажыглаан, колхозчуларның күш-ажылын эки организастаан болза, малдың баш санының өзүлдези болгаш ооң продуктулуу амгы деннелден ыракта бедик болур турган ийик. Ындыг турбуже колхоз мынчага чедир малды эки кылыглыг, чылыг кажаалар-биле хандырып шыдаваан. Саар инектериниң, бызааларының, хаваннарның турар кажаалары чогуур негелдезинге чедир септетинип чылыглатынмайн келген. Ооң түңнелинде малдың янзы-бүрү аарыглардан хораар чоруу ам-даа үзүткатынмаан. Мал фермаларында хөй күш үнер ажылдарны механизастаарының хемчегларын ооҗум чорудуп турар.

Колхозтуң саанчылары сүт саалдазының талазы-биле алган хүлээлгезинге ат салып турары.
Фото С. Феоктистовтуу.

ТАРАА БҮДҮРЕРИН УЛАМ КӨВҮДЕДИР

ЭШ С. МИХЕЕНКО.

«Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң 120 өрегелериниң кезии тыва чон. Орус болгаш тыва чондан каттышкан шак ындыг ажыл-агыйга ажылдаары солун болбайнаан. Тургустунганының баштайгы чылдарында бергелер турза-даа, ону бистиң колхозчуларывыстың чаңгыс эп-сеткилдиг күш-ажылы ажып тиилээн. Ол талазы-биле Бии-Хемниң машина-трактор станциязы улуг дузаны көргүскен.

Бистиң колхоз организас, ажыл-агый талазы-биле улам-на быжыглып, колхозчуларның материал-культурлуг байлак амыдралы чыл бүрү экижип турар. Бо чылын бистиң орулгавыс 1 миллион 45 муң рубль болганын баштайгы санаашкын көргүскен. Чыл төнчүзүнге чедир ол ооң-даа бедик ужурлуг. Нийти орулганың 73 хуузу чер ажылындан, тодаргайларга: тараа культураларындан—755 муң, а картофель болгаш ногаалардан—9 муң ажыг рубль кирген.

Эрткен чылын бистиң колхозтуң тарылга шөлү 1100 гектар турган, а бо чылын 1260 гектар чедир калбарган, ооң иштинде кызылтас 800 гектар. Колхозчу тараажыларның механизаторлар-биле демниг күш-ажылының түңнелинде 200 гектар кур черлер шингээтинген, часкы тарылга 7 ажыл хүннериниде доозулган. Дүжүт чаагай болган. Бистиң колхоз ажаан алышкынны Бии-Хем районнуң бүгү колхозтарын мурнаа дооскан.

Чайгы ажаалданы болгаш күскү ажаан алышкынны организастыг чоруткандан бистиң колхоз тараа культураларының гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 16 центнер, а картофельден 50 центнер дүжүттү алган. Күрүнеге дужаалданы МТС-тиң ажылдаанына натура төлевири-биле катай чогуур ейүнде ажыр күүсеткен болгаш 500 ажыг тонна тарааны саткан. Колхозчуларның ажылдап алганы күш-хүн бүрүзүнге баштайгы авансы-биле безин 5 килограмм тарааны, 8 рубльди берген.

Хову ажылының болгаш артель бүдүрүлгезиниң өске-даа адырларының талазы-биле ол бүгү чедишкиннер болза, партия болгаш чазактың чуруттуң мурнунда салганы, көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдериниң улуг сорулгаларын боттандыраары дээш колхозчу ишчилериң чаңгыс эп-сеткилдиг күш-ажылының түңнели болур. Декабрының 1-ге чедир К. Новикова—1129, М. Севен—759, А. Решетова—1015, М. Чимба—723 күш-хүннерни ажылдаан, оларның бирээзи-ле 3,6—5,6 тонна тараа база алдыдан тос муң чедир рубльди алган.

Бистиң колхоз бо чылын дүжүт ажаан алышкынын чедишкиниг чорударынга идиглиг элээн чугула хемчеглерни ап чоруткан. Узуну 50 метр, дооразы 15 метр, кыры серлиг, шалазын цементилеп кылган шаңны дерип механизастаарын чогуур ейүнде дооскан. Тарааны арыглаар, кургадыр, чүдүрер, хөй күш негетинер өске-даа элээн ажылдарны механизастаан. Ол чорук ажылдың бүдүрүкчүлүүн каш катап бедиткен болгаш ажаатынган тарааны чидириг чокка ол-ла дораан сайгарып алырын хандырган. Хову ажылының талазы-биле механизастаашкын келир чылын оон-даа бедик болуру билдингир.

1955 көдээ ажыл-агый чылында чедишкиннерни быжыглавышаан, тараа бүдүрерин келир чылын оон-даа көвүдедир сорулга-биле часкы тарылгага хынамчеглери ооҗум боттанып турар. Колхозтарның нийти малында инектериниң баш санының бот деңзизи чүгле 32,6 хуу, кыс хойларның баш санының бот деңзизи 47 хуу болуп турар. Малдың ажаалдазы болгаш чемгерилгези эки таарыштыр тургустунмаан. Моон ужурундан мал янзы-бүрү аарыгларның чылдагааны-биле өлүп хораар таварылгалар бо чылын «Искра», «Кызыл сылдыс» колхозтарга турган.

Колхоз бүдүрүлгезинге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң чугула чүүлү болза, мал ажылында хөй күш үнер ажылдарны механизастаары болур. Ынчалза-даа бо херекке партия райкому, райкүүском болгаш МТС (директору эш Балабанов) четпес кичээнгей салып турарын миннир херек. Нийтиниң мал ажылын сайзырадырынга болгаш ооң продуктулуун бедидеринге эки кылдынган кажаалар улуг рольлуг. Бо чугула сорулганы бистиң колхозтарывыс четпес боттандырып турар. Механизастаан кажаалар болгаш фермалар кончуг эвээш.

Бо бүгү четпестериниң болуп турарының кол чылдагааны болза, райком, райкүүском болгаш партия эге организациялары көдээ ажыл-агыйның айтырыгларын ам-даа билдилиг удуртпайн турарыбиле тайылбырлатынар. Тараа болгаш мал ажылын чедишкиниг сайзырадыр болурунуң бүгү-ле курлавырлары районда бар. Ол курлавырларны ажыглап шыдавайн турар бис.

Сорулга болза, райкомнуң болгаш партия эге организацияларының талазындан колхоз бүдүрүлгезин хөгжүдериниң хөрээнге удуртулганы улам-на экижидери болур. Бистиң район 1956 чылда мыйыстыг бода малдың баш санын 3470 баш чедир көвүдедир ужурлуг, ооң иштинде инекти— 1320 башка, хойнуң болгаш өшкүнүң баш санын 19,5 муң, а хаваннарны —1160 баш чедирер.

Артельдер саар инек бүрүзүнден-не 1200 килограмм сүттү, бир хойдан —2,2 килограмм дүктү кыргып, дагаа бүрүзүнден 96 чуурганы алыр, колхозтарга өзүтиң нийти чыылдазын дыка көвүдедирин хандырар, хаваннарны эки семиртир болгаш сутта чоруур куштуң санын көвүдедир.

Тарылга шөлүн калбартыры, ооң дүжүдүн бедидери мал ажылын хөгжүдеринге улуг рольду ойнаар. Артельдер болгаш МТС кур болгаш курукган черлериниң тарылга шөлүн калбартырынче, тарааның дүжүдүн бедидеринче, малга четчир санныг чемнерни белеткээринче кичээнгей салыр ужурлуг. Силос салыр чартык башняларның болгаш шагар траншеяларның тудуун улуг хемчээлдии-биле чорудар. МТС автосуттарылга агрегаттарын турузарынга болгаш фермаларда хөй күш үнер ажылдарны механизастаарын хандырар.

Колхозтар саар инектерни чүгле кышкы эвес, чайгы-даа үеде турузу азыралга турузарын, оларны шыктыг болгаш концентрастаан чемнер-биле чемгерерин чедип алыр, чинге-нарын болгаш чартык чинге-нарын дүктүг хойларның баш санын өстүрер, продуктулуун бедидер дээш ажылды боттандыр.

Нийтиниң мал ажылы —көдээ ажыл-агыйның эң-не нарын адыры, ол чүгле эртемге, мурнакчы дуржулгага болгаш чаа техникага үндезилээш сайзырап болур. Районнуң партия, совет, көдээ ажыл-агый органнары мал ажылының кадрлары-биле ажылды экижидеринче, оларның билиин бедидеринге, материалдыг болгаш культурлуг хандырылгазын улам көдүрерине сагыш салышкынны күштелдирери чугула.

Партия эге организациялары, колхозтарның баштаар черлери, бүгү колхозчулар, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери болгаш МТС-тиң ажылдакчылары 1955 көдээ ажыл-агый чылын чедишкиниг дооспушаан, келир чаа чылда боттарының мурнунда салдынган сорулгаларын күүседип шыдаар дээрзинге чигзиниг турбас.

Я. САВКИН,
СЭКП Бии-Хем райкомунуң секретары.

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ ЧЫЛЫНЫҢ ЧАМДЫК ТҮҢНЕЛДЕРИ

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хүн-бүрү сагыш салыышкынының ачызында бистиң районнуң колхозчу ажыл-ишчилери, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери болгаш МТС-тиң ажылдакчылары эртип турар көдээ ажыл-агый чылында эвээш эвес чедишкиннерлиг болуп турар.

Районнуң колхозчулары СЭКП ТК-ның сөөлгү Пленумнарының доктаалдарын амыдыралга боттандырар дээш сорук кириишкин-биле ажылдап турар. Районнуң колхозтары организас, ажыл-агый талазыбиле улам-на быжыглып, оларның акша орулгалары чыл бүрү көвүдеп турар.

Районнуң колхозтары бо чылдың часкы тарылгазын организастыг чоруткан. Тараа культураларының бүгү үрезиннерин тарылга эгелээриниң бетинде чажар шынарынга чедир белеткээн турган. Сорттуг үрезиннер-биле 4633 гектарны тараан. Чорутунган ол бүгү хемчеглер колхозчу шөлдериниң дүжүттүүн бедидеринге арганы берген. Бо чылын тараа культураларының тарылга планы—111,4 хуу, ооң иштинде кызылтас — 112,4 хуу күүсетинген. 4,5 муң гектарны кур черге тараан.

1954 чылга деннээрге районнуң бүгү тарылга шөлү 28 хуу көвүдээн. Дүжүт алырының планы 149 хуу күүсетинген, пландан ажыр 200 муң пуд азы 1954 чылдыындан үш катап хөй тарааны дужааган. Кызылтас дужаарының планы — 227 хуу күүсетинген.

Көдээ ажыл-агыйны сайзырадырынга шиитпирлиг күш МТС болуп турар. МТС-тиң механизаторлары социалистиг хүлээлгелерин багай эвес күүсеткеннер. Чижээлээрге, трактористер эштер Кузьмин, Зверев, Гархов олар трактор ажылларының нормазын 182—200 хуу күүсеткеннер. Комбайнер эш Осипов «С-6» деп комбайнбиле 640 гектардан 13 муң 397 центнер, эш Доронин база ындыг комбайн-биле 596 гектар тараанын 11 муң 947 центнер дүжүдүн ажаан алган. № 8 трактор бригадазы (бригадири эш Бызов) Ленин аттыг колхозка ажылдап тургаш трактор ажылының планын 117 хуу күүсеткен, 950 гектар тарааның гектар бүрүзүнден 22 центнер дүжүттү алган.

Районнуң көдээ ажыл-агыйының чугула черин мал ажылы ээлеп турар. Бо чылын районнуң колхозтары малдың баш санын өстүрериниң күрүне планын ажыр күүсеткен.

Күрүнеге 3348 центнер эштти дужааган болгаш саткан, ол болза, эрткен чылдыындан 14,8 хуу хөй болган. Эрткен чылга деңнээрге бо чылын дүк кыргылдазы 12,9 хуу көвүдээн. «Кызыл тараачын» колхозтуң мурнакчы хойжулары эштер Чүлдүм, Намныг-оол хөй бүрүзүнден-не 2,4 килограмм дүктү кыргып алганнар.

Колхозтар сүт саалдазының планын күүсеткен. Көдээ ажыл-агый чылында сүттүң нийти саалдазы 34 хуу күүсетинген. Бо чылын бир саар инектен-не ортумаа-биле 1305 килограмм сүт алдынган, азы эрткен чылга деннээрге саар инек бүрүзүнден саган сүт 357 килограмм чедир көвүдээн. «Кызыл тараачын» колхозтуң Туранда сүт-бараан фермазының саанчылары инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1721 килограмм сүттү, ооң иштинде саанчы эш Садакова —1930, эш Лысова — 1897, эш Бичии-уруг — 1785 килограмм сүттү сагганнар.

Баш бурунгаар алдынган саннардан ап көөрге, бо чылын районнуң колхозтарының мал ажылындан алган орулгазы 2 миллион 670 муң рубль ийикпе азы нийти орулганың 42 хуузун ээлеп турар. «Кызыл тараачын» колхозтуң мал ажылындан орулгазы 1 миллион 341 муң рубль азы нийти орулгазының 58,3 хуузу болган. 1955 чылда күрүнеге дужааган сүт 1954 чылдыындан 2 катап, 1953 чылдыындан 5,6 катап көвүдээн. Ол ышкаш дагаа чуургазының күрүнеге дужаалдазы мурнуку чылдарда турганындан ыракта хөй болуп турар. Колхоз бүдүрүлгезиниң бараанныг чоруунуң өскениниң болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларының белеткел база садып алыр өртектериниң бедээниниң түңнелинде, колхозтарның акша кириилдези 1954 чыл-биле деңээрге 1955 чылдың декабрының 1-де 2 катап бедээн.

1954 чылда районга миллион орулгалыг колхозтар 33 хуу турган болза, а бо чылын районнуң колхозтарының 70—80 хуудан эвээш эвези миллионерлер болган. «Кызыл тараачын» колхозтуң орулгазы декабрының 1-де 2 миллион рубль ажып турар.

Көдээ ажыл-агый артельдери колхозчуларның күш-хүнүнге 3—4 килограмм тарааны болгаш 2—4 рубльди авансыга тывыскан. Ам чыл төнчүзүнге чедир кончуг эвээш хонук арткан, бир эвес көдээ ажыл-агый чылын ажыл-ишчи өзү-биле чедишкиниг доозар болзувусса, колхоз бүрүзү бир күш-хүнүнге 5 килограмм тараа, 5—8 рубль тыпсыш болурунуң аргалары бар.

СЭКП ТК-ның сөөлгү Пленумнарының доктаалдарынга үндезилээш, райком болгаш партия эге организациялары колхоз бүдүрүлгезинге удуртулганы элээн экижиткен болгаш коммунистерниң мурнакчы ролюн бедиткен. Коммунистериниң нийти хуралдарынга, райкомнуң бюрозунга болгаш пленумнарынга колхозтарның азы районнуң экономиктиг хөгжүлдезинге хамаарышкан айтырыгларны доктаамал чугаалажып келген.

Тарааның дүжүдүн, малдың продуктулуун бедидер сорулга-биле колхозтарның, бригадаларның, мал фермаларының болгаш саанчыларның, механизаторларның аразында социалистиг чарышты калбарткан. Чарыштың тиилекчилеринге тыпсыр шилчиир кызыл тук болгаш тукчугаштар тургустунган. Чарыштың түңнели район солунунга, хана солуннарга болгаш агитхуудустарга доктаамал чырытынып турар. «Тиилелге» колхозта партия эге организациязы (секретары эш Германов) колхозчу ажыл-ишчилериниң ортузунга политиктиг кижизидилге ажылын багай эвес организастаан, колхоз бүдүрүлгезиниң кол-кол адырларында коммунистериниң күжүн таарыштыр тургускан. Хана солун, агитхуудустар үргүлчү үнүп, солун номчулгазы болгаш беседалар доктаамал чорутунуп турар. Ол бүгү ажылды күүседиринге чүгле коммунистериниң эвес, харын комсомолчуларның, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң болгаш башкыларның күжүн партия эге организациязы чөп ажыглап турар.

Ол колхоз бо чылын малдың баш санын өстүрериниң болгаш күрүнеге дужаар тараа, эвт, дүк, сүт планнарын ажыр күүсеткен. Колхозчуларны сууржүң амыдыралче шилчидер дугайында онза чугула айтырыг шиитпирлетинген. Колхозчулар чаагайжыды кылдынган чурттала бажыннары-биле бүрүн хандырынган. Чедишкиннер-биле чергелештир көдээ ажыл-агый артельдериниң ажылында четпестер бар дээрзин демдеглээр херек. Колхозтарның хөй кезии, МТС тараа ажаан алышкынынга багай белеткенген. Ынчангаш ажаан алышкын ай ажыр уламчылаан, тарааның чидириглери хөй болган.

Ногаа культураларының ажаалдазын онза хожудаткан, корнеплодтарның хөй кезии соок-доңутка алыскан, а «Искра» колхоз 2 гектар картофельди болгаш 14 гектар корнеплодтарны ажаап ап шыдавайн турган доңурган. Картофельден болгаш ногаалардан куду дүжүт алганының түңнелинде, колхозтар ооң үрезинибиле хандыртынмаан.

Малдың баш санын өстүрериниң планын сан талазы-биле күүсеткен болза-даа, малдың продуктулуун бедидериниң хемчеглери ооҗум боттанып турар. Колхозтарның нийти малында инектериниң баш санының бот деңзизи чүгле 32,6 хуу, кыс хойларның баш санының бот деңзизи 47 хуу болуп турар. Малдың ажаалдазы болгаш чемгерилгези эки таарыштыр тургустунмаан. Моон ужурундан мал янзы-бүрү аарыгларның чылдагааны-биле өлүп хораар таварылгалар бо чылын «Искра», «Кызыл сылдыс» колхозтарга турган.

Колхоз бүдүрүлгезинге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң чугула чүүлү болза, мал ажылында хөй күш үнер ажылдарны механизастаары болур. Ынчалза-даа бо херекке партия райкому, райкүүском болгаш МТС (директору эш Балабанов) четпес кичээнгей салып турарын миннир херек. Нийтиниң мал ажылын сайзырадырынга болгаш ооң продуктулуун бедидеринге эки кылдынган кажаалар улуг рольлуг. Бо чугула сорулганы бистиң колхозтарывыс четпес боттандырып турар. Механизастаан кажаалар болгаш фермалар кончуг эвээш.

Бо бүгү четпестериниң болуп турарының кол чылдагааны болза, райком, райкүүском болгаш партия эге организациялары көдээ ажыл-агыйның айтырыгларын ам-даа билдилиг удуртпайн турарыбиле тайылбырлатынар. Тараа болгаш мал ажылын чедишкиниг сайзырадыр болурунуң бүгү-ле курлавырлары районда бар. Ол курлавырларны ажыглап шыдавайн турар бис.

Сорулга болза, райкомнуң болгаш партия эге организацияларының талазындан колхоз бүдүрүлгезин хөгжүдериниң хөрээнге удуртулганы улам-на экижидери болур. Бистиң район 1956 чылда мыйыстыг бода малдың баш санын 3470 баш чедир көвүдедир ужурлуг, ооң иштинде инекти— 1320 башка, хойнуң болгаш өшкүнүң баш санын 19,5 муң, а хаваннарны —1160 баш чедирер.

Артельдер саар инек бүрүзүнден-не 1200 килограмм сүттү, бир хойдан —2,2 килограмм дүктү кыргып, дагаа бүрүзүнден 96 чуурганы алыр, колхозтарга өзүтиң нийти чыылдазын дыка көвүдедирин хандырар, хаваннарны эки семиртир болгаш сутта чоруур куштуң санын көвүдедир.

Тарылга шөлүн калбартыры, ооң дүжүдүн бедидери мал ажылын хөгжүдеринге улуг рольду ойнаар. Артельдер болгаш МТС кур болгаш курукган черлериниң тарылга шөлүн калбартырынче, тарааның дүжүдүн бедидеринче, малга четчир санныг чемнерни белеткээринче кичээнгей салыр ужурлуг. Силос салыр чартык башняларның болгаш шагар траншеяларның тудуун улуг хемчээлдии-биле чорудар. МТС автосуттарылга агрегаттарын турузарынга болгаш фермаларда хөй күш үнер ажылдарны механизастаарын хандырар.

Колхозтар саар инектерни чүгле кышкы эвес, чайгы-даа үеде турузу азыралга турузарын, оларны шыктыг болгаш концентрастаан чемнер-биле чемгерерин чедип алыр, чинге-нарын болгаш чартык чинге-нарын дүктүг хойларның баш санын өстүрер, продуктулуун бедидер дээш ажылды боттандыр.

Нийтиниң мал ажылы —көдээ ажыл-агыйның эң-не нарын адыры, ол чүгле эртемге, мурнакчы дуржулгага болгаш чаа техникага үндезилээш сайзырап болур. Районнуң партия, совет, көдээ ажыл-агый органнары мал ажылының кадрлары-биле ажылды экижидеринче, оларның билиин бедидеринге, материалдыг болгаш культурлуг хандырылгазын улам көдүрерине сагыш салышкынны күштелдирери чугула.

Партия эге организациялары, колхозтарның баштаар черлери, бүгү колхозчулар, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери болгаш МТС-тиң ажылдакчылары 1955 көдээ ажыл-агый чылын чедишкиниг дооспушаан, келир чаа чылда боттарының мурнунда салдынган сорулгаларын күүседип шыдаар дээрзинге чигзиниг турбас.

Я. САВКИН,
СЭКП Бии-Хем райкомунуң секретары.

УЛУС ДЕМОКРАТИЯЗЫНЫҢ ЧУРТТАРЫНДА

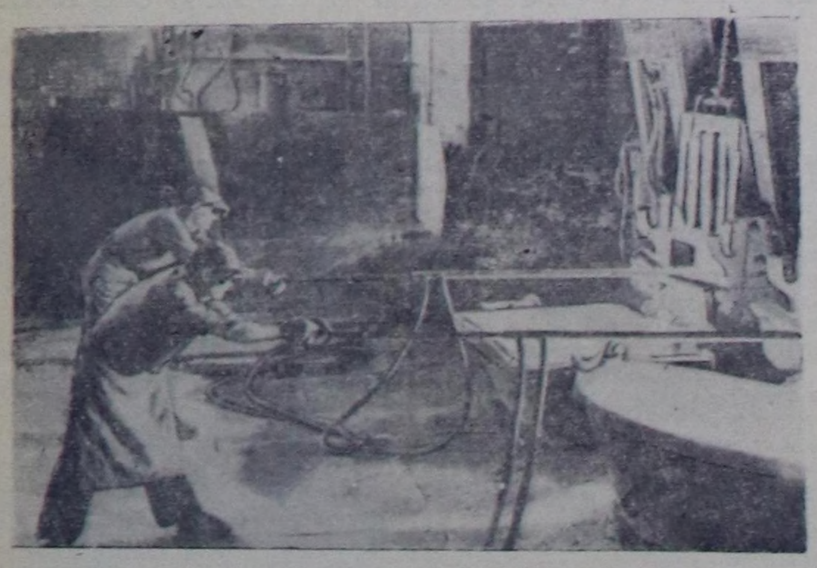

Венгр Улус Республика. Диошдьерде В. И. Ленин аттыг металлургия комбинадының цехинде эзилдирикчилер Йожеф Шолтес биле Имре Деак оларның ажылдап турары. Олар нормазын ортумаа-биле 115 хуу күүседип турарлар.

Фото **Эрне Вадаштыы.** (Венгр телеграф агентилели).

ПОЛЬШАДА НОМНАР

ВАРШАВА. Улус-Демократтыг Польшада болуп турар ханы культура чаартылгаларының көргүзүглериниң бирээзи болза, парлап үндүрүп турар номнарның тиражтарының өзүлдези, база ол ышкаш хоорай болгаш көдээ библиотекаларның четкизиниң калбарып турары болур.

«Глос Працы» солуннуң дыңнадып турары болза, эрткен он чылдың дургузунда чуртка нинти тиражы 740 миллион кезек чедип турар 48 муң ажыг янзы-бүрү аттарлыг номнарны парлап үндүрген.

Даштыкы литература, хамыктың мурнунда орус классиктериниң болгаш база совет чогаалчыларның чогаалдарының очулгалары улусчу Польшада калбак нептерээшкиниг болуп турар. Сөөлгү он чылдың дургузунда орус болгаш совет авторларның барык 6 муң номнарын польша дылга очулдурган. А. М. Горькийниң чогаалдарын бүдүн чартык миллион экземпляр ажыг тиражтыг, Л. Н. Толстойнуң барык 900 муң база М. Шолоховтуң барык 800 муң экземпляр кылдыр парлаан. Н. В. Гогольдуң, И. С. Тургеневтиң, А. С. Пушкиниң болгаш орус литератураның өске-даа классиктериниң чогаалдарын болгаш совет чогаалчыларның хөй-хөй номнарын хөй тиражтыг кылдыр үндүрүп турар.

Библиотекаларның четкизи чурттуң хоорайларында болгаш суурларында доктаамал калбарып турар. Бо үеде барык-да беш муң библиотекалар бар, азы дайын мурнунуң үези-биле деңнээрге беш катап хөй. Чурттуң көдээлерде чер ажылының бүдүрүлге кооперативтеринде болгаш күрөөдээ ажыл-агыйларында 3,5 муң турум көдээ библиотекалар тургустунган.

БОРШОДТУҢ ХИМИЯ КОМБИНАДЫ АЖЫГЛАЛДА КИРГЕН

КАЗИНБАРЦИК. Венгр Улус Республиканың чаа улуг тудуу Боршодтуң химия комбинадын ажыглалга киргениниге таварыштыр декабрь 12-де Казинбарцик (Боршод область) деп венгр хоорайга улуг байырлал болган. Бо кайгамчыктыг болуушкун маадырлыг Совет Армия фашистиг ажелекчилерден Казинбарцикти хостаанындан бээр он бир чыл оюнуң база бир кайгамчыктыг хүнү-биле капсырлашкан.

Комбинаттың байырлыг ажыдыышкынынга Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Андраш Хегедюш, Венгр Улус Республиканың президиумунуң даргазы Иштван Доби, ажылчы чоннарның венгр партиязының төп комитениң секретары Бела Выг, күрүне хуралының даргазы Шандор Ронаи, министрлер, массалыг организацияларның удуртукчулары, улуг-улус үлетпүр бүдүрүлгелериниң төлөлекчилери чедип келген.

Химия комбинадын ажыглалга киперин таварыштыр чыылдырган тускай байырлыг хуралга химия болгаш энергетика үлетпүрүнүң министри Арнад Кинни чүве чугаалаан.

Венгр Улус Республиканың президиумунуң даасканы-биле Иштван Доби Боршодтуң химия комбинадының бүдүрүлгезиниң мурнакчыларынга чазактың шаңналдарын — орденнерни болгаш медальдарны тывыскан.

Хүннүң ийи дугаар кезиинде партиянның болгаш чазактың удуртукчулары болгаш аалчылар химия комбинады-биле болгаш ооң бирги чергениң дериишкинбиле тодаргай танышканнар.

КЫДАТ КИНЕМАТОГРАФИЯНЫҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ

ПЕКИН. Уран-чечен кино фильмнер бүдүрүп үндүрери Кыдатта чыл бүрүде көвүдеп турар. Бо чылын Кыдаттың ийи улуг кино студиялары—Шанхайның болгаш Чаньчуньның уран-чечен он чеди фильмнерни тырттырганын азы доозун турарын «Улусчу Кыдат» деп сеткүүл дыңнаткан.

«Төрээн чурттуң чечектери» деп Кыдатка бир дугаар уруглар фильмин бо чылын тургускан. Чоокку үеде «Аныяктарның сады» деп ийиги уруглар киноозу чурттуң экраннарынга үнер.

Келир чылын уран-чечен 25 кино фильмнерни тырттырар деп турар.

БОЛГАРИЯНЫҢ УЛУСТУҢ ХУРАЛЫНЫҢ ДӨРТКҮ ОНЗА СЕССИЯЗЫ

СОФИЯ. Болгарияның улустуң хуралының дөртү онза сессиязы декабрь 12-де ажыттынган. Сессияга көөрү-биле мооң адаанда айтырыгларны киирген.

1. Улустуң хуралының президиумунуң чарлыктарын бадылаары;
2. Ажылчы чоннар депутаттарының улус Советтериниң дугайында хоойлуну өскертири;
3. Чамдык общиналарның, околилериниң болгаш округтарның составының өскерилгелериниң дугайында хоойлу төлевилели;
4. 1956 чылда улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң күрүне планының дугайында хоойлу төлевилели.

Эрткен сессияның соонда улустуң хуралының президиумунуң үндүрген чарлыктарын сессия бадылаан болгаш «ажылчы чоннар депутаттарының улус Советтерин» «улус Советтери», ынчаарга улус Советериниң депутаттарын «советниктер» (чөвүлекчилер) деп адаар хоойлуну бадылаан.

Сессия ажылын үргүлчүлеп турар.

АЛБАНИ УЛУСТУҢ КУЛЬТУРАЗЫНЫҢ КӨДҮРЛҮҮШКҮНҮ

ТИРАНА. Улус-Демократтыг тургузугнуң чылдарында Албанияга өзүлүг культура революциязы боттанган.

Шаанда Албанияга профессионалдыг чаңгыс-даа театр чок турган. Бо үеде чуртта драманың 4 база ойнаарактар театры, эстраданың профессионалдыг ийи коллективтери болгаш күрүне филармониязы ажылдап турар. Сөөлгү чылларда чурттуң театрларынга амгы үениң албани авторларының шиилери чедиишкиниг болуп турар.

Албанияда эң-не массалыг болгаш сурагжан уран-чүүл болза, кино болу берген. Ам республикада 60 ажыг кино театрлар болгаш ол хире көжер кинолар бар болуп турар. Каш чыл бурунгаар Тиранага бо үедеги совет аппаратура-биле деритинген «Чаа Албания» деп бирги киностудия тургустунган. Бо чылын студия 14 кино журналдарны болгаш документалдыг 4 кыска фильмнерни үндүрген.

Чуртта он солун үнүп турар, оларның тиражы дайын мурнунда турганындан алды катап ажыг.

ЧЕХОСЛОВАКИЯНЫҢ УЛУС АЖЫЛ-АГЫЙЫНЫҢ ХӨГЖҮЛДЕЗИНИҢ КҮРҮНЕ ПЛАНЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА АЙТЫРЫГ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КОНФЕРЕНЦИЯ

ПРАГА. 1956 чылда улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң күрүне планының дугайында Чехословак Республиканың чазаанның чыылдырганы конференция декабрь 9-та Прагага болуп эрткен.

1956 чылда улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң күрүне планының дугайында премьер-министр В. Широкий илеткел кылган.

Конференцияның киржикчилери келир чылда күрүне планының сорулгаларын болгаш ону чедиишкиниг күүседиринче угланган хемчеглерни чугаалашкан.

КЫДАТ МЕТАЛЛУРГТАРНЫҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дыңнаткаанын өзүгаар алырга, Аньшаньның металлургия комбинады чылдың бүдүрүлге планын декабрь 7-де күүседкен. Эрткен чылга деңнээрге продукция үндүрери барык 23 хуу, а күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 19 хуу улгаткан. Комбинатта бүдүрүлге ажылдарын сайзырадыр талазы-биле 890 саналдар шиңгээтинген.

Каңны дүрген эзилдирериниң совет аргазын ажыглаанының ачызында Аньшаньның каң эзилдирикчилери сөөлгү ийи айларның иштинде пландан ажыр 20 муң тонна каңны бергеннер.

БОЛГАРИЯНЫҢ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙЫН МЕХАНИЗАСТАП ТУРАРЫ

СОФИЯ. Бо үеде Болгарияда 167 МТС-тер ажылдап турар, оларның паркында 18 муң тракторлар (15 ат күштүг), 3370 комбайннар болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа он-он муң машиналары бар. Ам МТС-тер көдээ ажыл-агый ажылдарының 62 ажыг хуузун күүседип турар. (СЭТА).

Чаа кежигүннер хүлээп алырының дугайында айтырыг Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК, декабрь 11, (СЭТА). КНО-га чаа кежигүннер хүлээп алыр дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү-биле декабрь 10-да Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелин чыылдырган. Кол Ассамблея декабрь 8-те ийи төлээлер (Куба биле чанкайшичи) удурланган болгаш беш төлээлер (АКШ, Франция, Бельгия, Греция, Израиль) дадагалзаан турда 52 бадылаашкыннар-биле билдириишкиннер киргген бүгү 18 күрүнелерни хүлээп алырын деткээнин мооң мурнунда-ла дыңнаткан болгай. Ынчалзажок ол резолюция Кол Ассамблеяның санал-оналының үүгле илерели болуп турар, үүге дээрге, Ассамблея үзе шиитпирни Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң үүгле таарымчалыг сүмези бар турда үндүрүп болур.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелин чыылдырарының мурнунда-ла чанкайшичи КНО-га 18 күрүнелерни хүлээп алыр дугайында айтырыгны таарымчалыг шиитпирлээрин үзер сорулга-биле Мурнуу Вьетнамны болгаш Мурнуу Кореяны киириштир үжен чурттарны хүлээп алыр дугайында резолюцияларның 13 төлевилелдерин киирген.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң даргазы Мунро (Чаа Зеландия) хуралды ажыттышаан, Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели Ассамблеяның хөй нуруузунуң санал-оналын херекке албайн барын болбас деп медеглээн.

Чөвүлелге бадылаашкыннарның онза дүрүмнеринге холбаштыр Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң доктаамал-даа, доктаамал эвес-даа кежигүннериниң онза харыысалгалыының дугайын Мунро сагындырган. Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң шиитпири бир эвес 11 бадылаашкынларның 7-ден эвээш эвези ону дээш бердинген болур болза, база бир эвес доктаамал беш кежигүннерниң чаңгызы-даа удур бадылавас болза үүгле ынчан хүлээп алдынган турары билдингир болгай.

Дарганың соонда бир-ле дугаарында Нерунуң төлээлекчизи Белаунде санал берген. «Тайбыңның, чөптүг чоруктуң болгаш КНО-нуң бүгү талалыг болурунуң нүүрүүбиле» бүгү 18 күрүнелерни КНО-нуң кежигүннеринге хүлээп алыр дугайында таарымчалыг сүмени үндүреринче Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң кежигүннерин ол кыйгырган.

Англияның төлээлекчизи Диксон Англия КНО-ну кажан-даа чаңгыс-аай бодалдыг чурттарның эвилели кылдыр көрбөөн, ынчангаш ёзу-чурумун болгаш политиказын Англияның үүлдүргүүмейн турары чурттарны КНО-га киирбес ужурлуг деп санавайн турар деп чугаалаан. Бүгү 18 чурттарны — кандидаттарны КНО-га хүлээп алыр дээш бадылаар кылдыр төлээлетинген мен деп Диксон медеглээн. Чанкайшичиниң киргген резолюциялар төлевилелдерин бадылаарынга Диксон удурланыш дадагалзаан.

Ооң соонда Совет Эвилелиниң төлээлекчизи А. А. Соболевтиң медеглел кылгаш чугаалааны болза:

Чаа кежигүннер хүлээп алыр дугайында айтырыгны тускай политиктиг комитетке болгаш Кол Ассамблеяның пленумунга чугаалажып көргени Каттышкан Нациялар Организациязының кежигүннери күрүнелерниң хөй нуруузу 18 күрүнелерни хүлээп алыр дугайында айтырыгны үүгле деткээнин эвес, харын Кол Ассамблеяның амгы сессиязынга сонгаарладыышкын чокка шиитпирлээри дээш бадылаанын база көргүскен. Кол Ассамблеяның X сессиязында төлээлерниң хөй нуруузу чаа кежигүннер хүлээп алыр дугайында айтырыг черле бо сессияга шиитпирлетинген турарынче боттарының күзел-чүткүлүн илергейлээниниң ниитиге билдингир ол фактызын сеткил хабыышкын-биле демдеглевейн барын болбас. Тускай политиктиг комитетке ол айтырыгны хөй хүнер иштинде чугаалажып көргени Ассамблеяда төлээлериниң хөй нуруузу дараазындагы 18 күрүнелерни Каттышкан Нациялар Организациязынга хүлээп алган турар ужурлуун шуут тодаргай деткээнин көргүскен, хүлээп алыр дугайында олардан билдириишкиннер киргенин барымдаалап, оларны чыскаай адаар болза мындыг: Албания, Моол Арат Республика, Иордания, Ирландия, Португалия, Венгрия, Италия, Австрия, Румыния, Болгария, Финляндия, Цейлон, Непал, Ливия, Камбоджа, Япония, Лаос болгаш Испания.

Ол бүгү-ниити күзел-чүткүл 28 төлээлериниң киргени болгаш айыттынган 18 күрүнелерни Каттышкан Нациялар Организациязынга хүлээп алырын көрүп турар резолюция дээш ол айтырыгны чугаалажып көөрүнге база тускай политиктиг комитетке-даа, Кол Ассамблеяның пленумунга-даа резолюция талазы-биле бадылаашкынга киришкен төлээлериниң ниити 59 санындан 52 төлээлериниң бадылаанындан тодаргай илергейлетинген.

Совет Эвилелиниң төлээлери Каттышкан Нациялар Организациязының кежигүннеринге бүгү 18 күрүнелерни кандыгдаа казылда чокка хүлээп алыры дээш быжыы-биле чайгылыш чок турҗуп турар деп А. А. Соболев медеглээн.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели болгаш Кол Ассамблея ол айтырыгны үүгле ынчаар шиитпирлээр чорук чаа кежигүннер хүлээп алырының дугайында айтырыгның тос чыддар иштинде турып келгени мунгашталышкынны узутказарын хандырып шыдаар. Ол байдалдан үнериниң өске аргазы чок болгаш турун-даа шыдавас.

Совет Эвилелиниң төлээлекчизи чаа кежигүннер хүлээп алырының дугайында саналдарны улам ыңай чугаалажып көөрүнүң болгаш саналдарны Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге-даа, Кол Ассамблеяга-даа бадылаарының корум-чурумунуң амгы үеде онза чугула ужур-дузалыын демдеглээш, дараазындагы саналды киирген.

«Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели,

КНО-га чаа кежигүннер хүлээп алыр дугайында айтырыгның талазы-биле Кол Ассамблеяның 1955 чылдың декабрь 8-теги А (рез) 375 дугаарлыг резолюциязын **барымдаалааш,**

Чөвүлел шиитпирлерни түс бүрү билдириишкин аайы-биле хүлээп алыр болгаш Чөвүлел эдлеглиг билдириишкинни көөрүнче Кол Ассамблея мурнундагы билдириишкин талазы-биле Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң сүмезин чугаалажып көөрүн доозары билек киперин барымдаалааш, Кол Ассамблеяның айыттынган резолюциязында билдириишкиннер киргениниң хронологтуг чурумун көрүп киргген 18 күрүнелерни КНО-га хүлээп алыр дугайында билдириишкиннерни көөрүн **шиитпирлеп,**

Билдириишкиннер көөрүнүң айыттынган чурумун Кол Ассамблеяның даргазыбиле чөпшээрежип көөр кылдыр Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң даргазын **төлээледип тур».**

Үстүнде тайылбырлатынган саналынга дүүштүр совет төлээлер Каттышкан Нациялар Организациязынга сагындыртынган бүгү 18 күрүнелерни хүлээп алыр талазы-биле резолюциялар төлевилелдерин Чөвүлелге чугаалажып көөр кылдыр киргген.

Ооң соонда АКШ-тың төлээзи Лодж санал бергеш, Албанияны, Болгарияны, Венгрияны, Румынияны болгаш Моол Арат Республиканы КНО-га хүлээп алырынга удурланган. АКШ-тың бодалы-биле алырга, Мурнуу Вьетнам биле Мурнуу Корея «КНО-га хүлээп алырынга эргежок чугула негелделерге тааржыр турар» деп Лодж чугаалаан. Ол медеглел болза овузуннуг он үш резолюциялар киргген чанкайшичи оларны кылырының күткүлүн кайын алганын көргүзүп турар.

Ооң соонда бадылаашкын чурумунуң айтырыгларының талазы-биле Чаа Зеландияның, Англияның, Ирааның болгаш Совет Эвилелиниң төлээлекчилери санал берген.

Чаа кежигүннер хүлээп алырының дугайында айтырыгны Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң хуралынга чугаалажып көөрүн декабрь 13-те база үргүлчүлээн.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң сессиязы

ХЕЛЬСИНКИ. Доктор Джеймс Эндикоттуң даргалааны-биле Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң сессиязы декабрь 11-де Хельсинкиде ажыттынган. Улустар аразының байдалын өөрениринің дугайында айтырыг сессияның хүн айтырыында турып турар.

Сессияга чүве чугаалааннар болза, Лючио Луццатто (Италия), Уэйнрайт (Англия), Лю Нин-и (Кыдат), Валерио Кондер (Бразилия).

ТБЧ-ниң сессиязы декабрь 13-ке чедир болгаш.

Сессияның ажылы эгелээриниң мурнунда ТБЧ-ниң бюро кежигүннери Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү тайбың камгалалының япон комитединиң даргазы Икуо Ояманың тураскаалын бир минутада сактып тураскаан.

(СЭТА).

В. Пиктиң 80 хар харлаанын таварыштыр байырлалдар

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дыңнадып турары болза, Вьетнамның Демократтыг Республиказының национал хуралының доктаамал комитединиң даргазы болгаш Вьетнамның ажылчы чоннар партиязының төп комитединиң кежигүнү Тон Дук Танг декабрь 11-де Пекиндеи Германияже үнүпкен. ГДР-ниң чазаанның болгаш Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының төп комитединиң чалааны ёзугаар Тон Дук Танг ГДР-ниң президентизи Вильгельм Пиктиң сезен хар харлаанын таварыштыр болур байырлалга киржир.

(СЭТА).

Герман-совет найырал ниитилелдиң V конгрезиниң доозулганы

БЕРЛИН. Герман-совет найырал ниитилелиниң V конгрезиниң ажылы Берлинде доозулган. Ф. Эберттиң отчет илеткелиниң талазы-биле хөй санныг санал-оналдар немец болгаш совет улустарның аразында найырал Герман Демократтыг Республиканың ажылчы чоннарының болгаш тайбынга ынакшылдыг бүгү немецтерниң чиңгине херээ болу берген деп чүвени көргүскен.

Ф. Эберттиң доңчу харыы сөзүнүң соонда конгресстиң төлээлери удуртур органнарны соңгаан. Ниитилелдиң даргазынга Улуг Берлиниң обер-бүргомистри Ф. Эбертти чаңгыс үн-биле соңгаан. Дарганың оралакчыларынга ГДР-ниң улус палатазының Президиумунуң даргазы И. Дикман, черлер палаталарының даргазы А. Бах, ГДР-ниң премьер-министриниң оралакчызы болгаш даштыкы херектер министри Л. Больц, Демократтыг Германияның национал фронтузунуң национал чөвүлелиниң президиумунуң даргазы Э. Коррене, демократтыг тараачын партияның даргазы Э. Гольденбаум, национал шаңналдың лауреады Э. Вирт оларны соңгаан.

Конгресс ниитилелдиң баштаар черин 100 кижи составтыг соңгаан.

Герман Демократтыг Республиканың президентизи, совет герман найырал ниитилелиниң хүндүлүг даргазы В. Пикке байырлыг чагааны төлээлер диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле хүлээп алган. Бүгү герман улустуң Совет Эвилели-биле найыралын болгаш кады ажылдажылгазын ооң ыңай быжыдарының херээнге боттарының күжүн бөөрин төлээлер ниитилелдиң 3,5 миллион кежигүнериниң мурнундан президентиге таңдыраглаан.

Тайбыңны хандырары болгаш тайбың демократтыг үндезинге Германияны катап каттыштырары ГДР-ни ооң ыңай быжыглаарындан улуу-биле хамааржыр деп байырлыг чагаада демдеглеп турар.

Немец болгаш совет улустарның аразында найыралды могаг чок быжыдарын кыйгырып турар бүгү немец улуска манифестини конгресс үндүрген.

(СЭТА).

Англи чазактың Кипрде политиказының дугайын Лондонуң солуннарының бижип турары

ЛОНДОН. Кипрге хамаарыштыр англи чазактың политиказының дугайында үүлдерни Лондонуң чамдык солуннары парлап үндүрген.

«Ньюс кроникл» солун Кипрде турар болдунуң тускай корреспондентизи Стивен Барбериниң үүлүн парлап үндүрген. Барбериниң медеглээни-биле алырга, Кипрде байдал ам кажангызындан-даа артык шыңгыырап турар. Политика талазы-биле таарыштырылганың орнунга ында ангаалаашкын тывылган. Тургустуна берген байдалдан уштунуп үнериниң чаңгыс-ла боттуг аргазы болза, болдунуң амгы турҗуундан Англияның ойталаарында болуп турар, ол фактыны кандыг-даа чажыт дипломатия чажырып шыдавас... «Ооң орнунга англи эрге-чагыргалар мооңдак демир удазынар-биле ортулукту дуглап, комендант камгалалын, коллективтиг штрафтарны болгаш эрии ялалалдарны чорудуп, улам-на хан төктүүшкүнүг болгулан турар шериг шаажылалдарын кылып турар» деп Барбер демдеглээн.

«Ньюс кроникл» редакция үүлүнге кипр чурттугларның колонизаторларга өөзөниг хамааржылгазын демдеглээн болгаш «өөзөннешкек хөөн киргеи чуртка кандыг-даа шериг базазы бүрүн ажыктыг болуп шыдавас...» деп бижээн. «Амгы үеги байдал болуп турда Англия болза калчаараарының алы халаптыг айылдың кыдыында турып турар» деп солун немээн.

«Дейли мирор» солун парламент кежигүүнү лейборист Ричард Коросоменниң үүлүн парлап үндүрген, ол болза, Кипрниң чоңунга бот баш миннир эргени тыпсыпрындан ойталаваза чөгүүр. Аңда ол эргени эрте-даа бол, орай-даа бол тыпсып бөөр апаар-дыр» деп бижээн.

(СЭТА).

Италияда ажыл соксадыышкыны

РИМ. Ажыл төлевирин улгаттырар болгаш күш-ажылдың байдалын экижидер дугайында боттарының негелделерин хандырарын чедип алыр дээш Италияның ажылчы чоннары ажыл соксадыышкынныг калбак демиселди чорудуп турар.

Декабрь 9-та Неапольга массалыг ажыл соксадыышкыннары болгаш чыскаалдар болгулаан. Хөй-хөй бүдүрүлгелерге (ылаңгыяда «Ильманың» металлургия заводунга, «Ветрериа мекканиканың» шил заводунга, тудуг материалдарының «Этернит» заводунга, «Наваль-Маккаиканың» судно тудар черлериниге болгаш нефтарыглаашкынының «Мобилойл» заводунга) ажыл соксадыышкыннарынга ажылдакчыларның чүс хире хуузу киришкен. Муң-муң ажылчыннар хоорайның кудумчуларынга чыскаалды организастаан. Полиция чыскаалганнарны тарадыр сыварын каш удаа оралдажып, тудуп хоругдаар чоруктарны кылган.

(СЭТА).

Америк-португал кады кылган дыңнадыгга удурланыышкынның Делиге чыскаалы

ДЕЛИ. Гоа дугайында америк-португал кады кылган дыңнадыгга удурланган база бир чыскаал Делиде америк элчин чериниң бажыңының мурнунга декабрь 11-де болган. Чыскаалганнар хоорайның кудумчуларынга чоруп «Гоа дугайында Даллестиң медеглели сөөзүн!» «Гаода португал тергиндээшкинге өлүм!», «Гоа—Индияның чарылбас кезээ!» деп лозунгуларны салып турарлар.

Чыскаалганнар Даллеске ажык чагаа чоруткан, Даллестиң медеглели Азияның миллион-миллион кижилериниң сеткил сагыжын дорамчылаан деп ында чугаалап турар.

(СЭТА).

АКШ-та фермерлериң хоозураашкыны

НЬЮ-ЙОРК. АКШ-тың ядарап хоозурап турар фермерлериниң, ылангыя үүрмек фермерлериң дугайын америк парлалга дамчыткан.

Чизе-бүрүткел бюрозунуң чоокта чаа чарлаан медээзи-биле алырга, АКШ-та фермерлериң саны 1950 чылдан 1955 чылга чедир 600 муң кызырылган, оларның 400 муну үүрмек фермерлерге хамааржып турар.

1956 чылдың март 15-те 10 муң ажыг фермерлерни өре алыр кижилерге шилчидип бээр, үүге дээрге ол фермаларның ээлери өрелерин төлеп шыдаваан деп «Уоллстрит» солун дыңнаткан.

(СЭТА).

Лисынманчы бөлүктүң иштинде чөрүлээлер

ПХЕНЬЯН. Мурнуу Кореяның «Либералдыг партиязының» баштаар кижилериниң аразында байдалдың чидигленип турарын айыткан үүлдү «Нодон Синмун» солун парлап үндүрген. Амгы үеде партияның иштинде өөзөннешкек дөрт фракциялар бар, оларның үжү Ли Сын Манга таарыжыксынмазын илередип турарлар.

Лисынманчы «Либералдыг партияның» чер-чер организацияларының иштинде болуп турар хөлээшкиннерни болгаш сандараашкыннарны солун база айыткан.

(СЭТА).

Америк боо-чепсекти Иракта эккеп турары

БЕЙРУТ. Багдаттан дыңнадып турарын өзүгаар алырга, Иракче киперер америк боо-чепсектиң транспорту декабрь 8-те Басра портта чедип келген. Иракче америк боо-чепсекти киперерин ол чурттарның аразында чарганы шериг дузаламчызының дугайында дугуржулгага дүүштүр чорудуп турар.

(СЭТА).

„Харрингей рейсерз" (Англия)—ССРЭ-ниң чыынды командазының хоккей талазы-биле улустар аразының эш-хуунуң ужуражыышкыны

Декабрь 12-де Москвага «Динамонуң» Төп стадионунга шайбалыг хоккей талазы-биле эш-хуунуң делегей маргыллаазы болган. Великобританияның чемпиону профессионалдыг команда «Харрингей Рейсерз» Совет Эвилелиниң чыынды командазы-биле ужурашкан.

Ужуражыышкынның баштайгы үеэн 4:1 түңнелдиг болуп, ССРЭ-ниң чыынды командазынга ажыктыг доозулган. Ойнаашкынның ийиги үезинде совет спортчулар англи команданың хаалгазынче база ийи шайбаны киирген.

Үшкү үезинде совет хоккейжилер англи команданың хаалгазынче база бир шайбаны киирген болгаш ужуражыышкынны 7:1 санныг кылдыр ойнап алган.

Эки оюнну көргүскен ийи команданың спортчуларын көрүкчүлер чылыы-биле байырлап турган. (СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация киллизиниң — 3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киллистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа киллистериниң база бухгалтериясының 3—65.

ТС—02371. Культура эргелелиниң типографиязы.